

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Arno Sabalio,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**Advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo ypatumai
Application specifics of Professional Civil Liability of Attorneys**

Vadovas: vyr. lekt. dr. Tadas Varapnickas

Recenzentė: vyr. lekt. dr. Eglė Lauraitytė

Vilnius
2024

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojama kuo yra ypatinga advokato profesinė civilinė atsakomybė, kokia jos specifika, kokie galimi subjektai reikalauti žalos atlyginimo bei kokie subjektai yra atsakingi už atsiradusią žalą. Darbe taipogi analizuojama kaip specifika pasireiškia advokato profesinės civilinės atsakomybės sąlygose. Išsamiai aptariama draudiminės žalos kompensavimo sistemos veikimas advokato atsakomybės atveju, advokato veiksmai netiesioginės civilinės atsakomybės atveju bei atsakomybės atleidimas, netaikymas bei jos ribojimo ar panaikinimo galimybės.

Pagrindiniai žodžiai: civilinė atsakomybė, profesinė atsakomybė, profesinis nerūpestingumas, privalomasis civilinės atsakomybės draudimas.

The work examines the specificity of the professional civil liability of a lawyer, its characteristics, the possible subjects for claiming damages, and the subjects responsible for the damages caused. It also examines how the specificity is manifested in the conditions of the lawyer's professional civil liability. Detailed consideration is given to the operation of the system of insurance compensation in the event of the lawyer's liability, the lawyer's conduct in the event of indirect civil liability and the exclusion, exemption and limitation or elimination of liability.

Keywords: civil liability, , professional liability, malpractice, mandatory civil liability insurance.

TURINYS

ĮVADAS	2
1. Advokato profesinė civilinė atsakomybė.....	5
1.1. Advokatų civilinės atsakomybės rūšys: sutartinė ir deliktinė	11
1.2. Advokatų profesinės civilinės atsakomybės subjektai	14
1.2.1. Aktyvioji šalis.....	14
1.2.2. Pasyvioji šalis.....	16
2. Advokatų profesinės civilinės atsakomybės sąlygos	18
2.1. Neteisėti veiksmai	18
2.2. Kaltė	21
2.2.1. Profesinio rūpestingumo pareiga	23
2.3. Priežastinis ryšys	25
2.4. Žala.....	28
3. Kiti klausimai susiję su advokatų profesine civiline atsakomybe Lietuvoje	33
3.1. Advokato netiesioginė profesinė civilinė atsakomybė.....	33
3.2. Atleidimas nuo advokatų profesinės civilinės atsakomybės, jos netaikymas ir apribojimas	35
3.3. Privalomasis advokatų profesinės civilinės atsakomybės draudimas	38
IŠVADOS	42
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	44
SANTRAUKA	49
SUMMARY	50

ĮVADAS

Temos aktualumas: Advokatų teikiamos paslaugos užima reikšmingą vietą visuomenėje nes be advokato pagalbos, asmuo, neturėdamas specifinių žinių, neturėtų galimybės ne tik tinkamai išspręsti įvairias teisines problemas, bet ir apginti savo pažeistas teises. Teisės sistemai nebūnant vakuume, atsirandant naujiems įstatymams, teismų praktikos išaiškinimams, augant ekonomikai, teisinių paslaugų paklausa galima sakyti auga, mažų mažiausiai, lieka aukšta. Šios profesijos ypatingą reikšmę, be kita ko, suponuoja advokatams pavesta funkcija – padėti, patarti klientui įvairiais teisės klausimais ir garantuoti kvalifikuotą teisinę pagalbą, įgyvendinant teisingumą teismo procese. Taigi, advokatas yra viena reikalingiausių profesijų – asmuo vykdantis gynėjo, patarėjo, atstovo funkcijas. Šios ypatingos sąlygos kartu su šios profesijos prasmingumu visuomenėje įtvirtina prestižinį požiūrį į profesiją, o todėl ir didžiulę atsakomybę, kadangi nuo nekvalifikuoto ar nerūpestingo advokato veiksmų gali patirti milžiniškus nuostolius.

Nagrinėjama tema yra aktuali tiek praktiniu, tiek teoriniu aspektu, kadangi advokato darbo praktika yra labai plati, pradedant nuo įvairių teisinių konsultacijų įvairiais teisiniais klausimais, sutarčių rengimo iki atstovavimo teisminiuose ginčiuose, dėl ko advokatams egzistuoja plati terpė daryti klaidas. Pažymėtina, jog iki šiol advokatų profesinė civilinė atsakomybė Lietuvos teisės doktrinoje nėra nuodugnai ištirta. Be kita ko, Lietuvos teismų praktika nėra gausi nagrinėjamu klausimu, dabartinė teismų praktika labiau išvystyta kitų profesijos atstovų klausimais – notarų, gydytojų. Todėl pastaroji plačiai visuomenei, susidūrusiai su nekvalifikuoto ar nerūpestingo advokato paslaugomis.

Darbo tikslas: Remiantis teisės doktrina, Lietuvos Respublikos teisiniu reglamentavimu, išnagrinėti advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo ypatumus Lietuvos Respublikoje, atskleidžiant jos taikymo pagrindus, civilinės atsakomybės, netaikymo, ribojimo atvejus bei civilinės atsakomybės sąlygų specifiškumą.

Darbo objektas: Darbe analizuojama kuo yra ypatinga advokato profesinė civilinė atsakomybė, kokia jos specifika, kokie galimi subjektai reikalauti žalos atlyginimo bei kokie subjektai yra atsakingi už atsiradusią žalą. Darbe taipogi analizuojama advokato profesinei civilinei atsakomybei kilti būtiniosios sąlygos. Išsamiai aptariama draudiminės žalos kompensavimo sistemos veikimas advokato atsakomybės atveju, advokato veiksmai

netiesioginės civilinės atsakomybės atveju bei atsakomybės atleidimas, netaikymas bei jos ribojimo ar panaikinimo galimybės.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti advokato profesinės civilinės atsakomybės sampratą, apžvelgiant ir civilinės atsakomybės subjektus.

2. Išanalizuoti advokato profesinės civilinės atsakomybės sąlygas teoriniu ir praktiniu aspektu pasitelkiant Lietuvos teismų praktiką.

3. Išnagrinėti advokatų netiesioginę profesinę civilinę atsakomybę

Išanalizuoti advokatų atleidimą nuo civilinės atsakomybės, jos nebuvimo, ribojimo ir panaikinimo atvejus.

4. Atskleisti advokatų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sistemos veikimo ypatumus žalos padarymo atveju

Tyrimo metodai. Šiame rašto darbe panaudoti sisteminis, loginis, lyginamasis bei teleologinis tyrimo metodai. *Sisteminis* bei *loginis* derinami kartu. Šie metodai naudojami analizuojant bei kritiškai vertinant advokato profesinės civilinės atsakomybės sąlygas – konkrečiai neteisėtus veiksmus, priežastinį ryšį, žalą bei kaltę, kaip visumą ir tarpusavio sąveikavimą. Aiškinant sąlygas kartu pasitelktini advokato profesinę veiklą reglamentuojantys įstatymai, etikos normos ir teismų praktika. *Lyginamasis* metodas leidžia išskirti tam tikrus panašumus, sąveikas bei skirtumus tarp tiriamųjų objektų. To pagalba įmanoma nustatyti ryšį su artimomis arba priešingomis pozicijomis. Lyginama kontinentinės teisės valstybių (Vokietijos, Prancūzijos) civilinės atsakomybės koncepcijos tarpusavyje bei kartu su Kanados Kvebeko provincijos įstatymo formuluotėmis, atsižvelgiant į tai, jog ruošiant Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą Kanados Kvebeko civilinis kodeksas buvo vienas pagrindinių šaltinių, iš kurio buvo semtasi patirties. *Teleologinis* metodas pasitelktinas aiškinant įstatymų leidėjo valią ir to sąveikavimą su teismų praktikos išaiškinimais – konkrečiai advokato netiesioginės civilinės atsakomybės kontekste.

Darbo originalumas: Darbo originalumą bei naujumą pirmiausia liudija, jog per pastaruosius penkerius metus advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo ypatumų tema nebuvo nagrinėta – buvo nagrinėjama advokato civilinė atsakomybė už teikiamų teisinių paslaugų kokybę. Be kita ko, nagrinėjamame darbe pasitelkiama naujesnė, o todėl ir aktualesnė teismų praktika. Papildomai pažymėtina ir tai, jog šiame darbe plačiau analizuojami netiesioginės civilinės atsakomybės, privalomojo draudimo veikimo klausimai, kurie anksčiau analizuojami nebuvo.

Svarbiausi šaltiniai: Šio darbo šaltinius sudaro teisės doktrina, teismų praktika bei teisės aktai. Teisės doktrina, panaudota rengiant darbą, apima specialiąją mokslinę literatūrą (Ambrasienė *et al.*, 2004; McBride, Longman, 2005; Mikalonienė *et al.*, 2019; Mikelėnas V. 1995) bei Civilinio kodekso komentarą (Mikelėnas *et al.*, 2001). Iš teismų praktikos išrinkta Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimai. Tyrimui aktualius teisės aktus sudaro viešosios ir privatinės teisės pirminiai šaltiniai: Lietuvos Respublikos Konstitucija, Civilinis kodeksas, Advokatūros įstatymas, Advokatų etikos kodeksas, Draudimo įstatymas. Taip pat remiamasi I. Žalėnienės straipsniais.

1. ADVOKATO PROFESINĖ CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ

Norint pradėti kalbėti apie advokatų profesinę civilinės atsakomybės taikymą ir jos taikymo ypatumus, natūralu kad reikalinga suprasti advokato profesijos specifiką. Taigi, darytina prielaida, jog yra derama ir teisinga pradėti pastarąją analizę būtent nuo bendrosios profesijos sampratos bei požymių, kadangi tai yra „dedamosios“, galiausiai nulemiančios, advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymą ir to taikymo ypatumus.

Pasak „Tarptautinio žodžio žodyno“, profesija yra suprantama kaip nuolatinė specialybė, tam tikros veiklos, užsiėmimų rūšis, kuri reikalauja tam tikro pasirengimo ir yra asmens pragyvenimo šaltinis (Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Mintis, 1969). Pareiga elgtis atsargiai, dėmesingai ir savo veikla nedaryti žalos kitiems subjektams yra bendro pobūdžio pareiga, kurią turi vykdyti kiekvienas visuomenės narys. Ši pareiga teisės doktrinoje dar kitaip vadinama generalinio delikto doktrina (CK 6.263 straipsnis). Ši doktrina reiškia, kad bet koks žalos padarymas yra laikomas deliktu, o pats žalos faktas kartu reiškia kaltojo asmens veiksmų neteisėtumo ir jo kaltės prezumpciją (Mikelėnas *et al.* 2003 p. 366). Deliktas yra neteisėtas valinis asmens veiksmas, padaręs žalos kitam asmeniui. Kitaip tariant, deliktas apibrėžiamas kaip neteisėtas asmens veiksmas, nukreiptas prieš kitą asmenį ar jo turtą. Tokie neteisėti asmens veiksmai sukelia civilinės atsakomybės taikymą (Kelly, Holmes, 1995, p. 3593). Minėtoji generalinio delikto doktrinos taisyklė nustatanti, kad kiekvienas asmuo turi laikytis tam tikrų visuomenėje nusistovėjusių elgesio normų, ir savo elgesiu nekenkti kitiems asmenims (rūpestingumo pareiga). Taigi, ši doktrina įtvirtina kiekvieno asmens bendrąją pareigą elgtis atsargiai bei dėmesingai. Toks elgesio standartas yra privalomas, kadangi pažeidus jį atsiranda prievolė atlyginti padarytą žalą. Teisės doktrinoje išskiriamos dvi pareigos: pagrindinė – nedaryti žalos, o kita, atsirandanti vietoje pažeistos pagrindinės pareigos – atlyginti neteisėtai padarytą žalą (KELSEN, Hans. *Grynoji teisės teorija*. Vilnius: Eugrimas, 2002, p. 127)

Nors bendroji rūpestingumo pareiga kyla absoliučiai kiekvienam visuomenės nariui, tačiau egzistuoja tam tikrų profesijų žmonės, kurių veiklai taikomi didesni, reiklesni elgesio standartai. Tokių profesijų tarpe, be kita ko, yra ir advokatų profesijos atstovai, kurie be aukščiau įvardintos bendro pobūdžio atsargumo pareigos, turi ir specifines profesines pareigas (Mikelėnas, 1995, p. 277). Tokių profesinių pareigų būtinybė pastariesiems profesijos atstovams kyla todėl, jog jų darbas yra susijęs su didesne rizika ir atitinkamai turi moralinį aspektą, kadangi siūlydami savo paslaugas visuomenei jie privalo garantuoti pozityvias

pasekmes (Mikelėnas, 1995, p. 277). Kitaip tariant, su advokato darbo pobūdžiu susijusi rizika yra ta, jog advokato padaryta klaida, nerūpestingumas ar neatidumas gali padaryti didelę žalą – dėl advokato aplaidumo ir neatidumo klientas gali prarasti savo turtą ar žymią to turto dalį. Pastarąją poziciją palaiko ir kasacinis teismas, aiškindamas, jog egzistuoja tam tikrų profesijų žmonės, kurių veiklos atstovams yra taikomi didesni, reiklesni elgesio standartai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. kovo 31 d.). Išvada daroma atsižvelgiant į tai, kokiai profesijai yra priskiriamas asmuo. Atitinkamai didesne rizika lemia profesionalo rūpestingumo pareigą. Taigi atsižvelgiant į kasacinio teismo išvadą, galima konstatuoti, jog jei dirbti pagal profesiją gali tik tam tikrą profesinį pasirengimą įgijęs asmuo, tai reiškia, kad dėl veiklos reikšmingumo bei ypatingumo pačiam asmeniui yra taikomi griežtesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai (Mikelėnas, 1995, p. 277). Advokatų, gydytojų, notarų profesijos atstovų paslaugų teikimo atveju egzistuoja jų kokybiškumo prezumpcija (Mikelėnas, 1995, p. 278). Papildomai konstatuotina, jog profesinė veikla pasižymi tuo, jog tokiai veiklai atlikti reikalingos atitinkamos srities žinios bei įgūdžiai. Todėl atitinkamai, asmeniui, užsiimančiam konkrečia profesine veikla, keliami detalūs tos srities įgūdžių ir žinių turėjimo reikalavimai, kuriuos atitinkamai galima apibūdinti kaip kylančius iš sąsajos su kvalifikacija

Kaip žinoma, teisės doktrinoje prievolės klasifikuojamos į tris rūšis atsižvelgiant į skolininko pareigos vykdymo intensyvumą (Ambrasienė et al., 2004, p. 70). Pagal įvardintą kriterijų prievolės skirstomos į: prievoles, kurios vykdomos dedant maksimalias pastangas, prievoles pasiekti tam tikrą rezultatą, ir prievoles garantuoti tam tikrus faktus ar rezultata (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis). Kasacinis teismas yra konstatavęs, jog profesines civilinės atsakomybės požiūriu gydytojo elgesys vertinamas ne pagal tai, ar pasiektas tam tikras rezultatas, bet pagal tai, ar gydytojo veiksmai atitiko medicinos paslaugų teikimą reglamentuojančias teisės normas bei gydytojų profesinės etikos nuostatas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 18 d. nutartis). Kitaip tariant, pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuluotę, profesinė atsakomybė, tai konkrečios profesijos atstovo atsakomybė už netinkamą profesinių pareigų vykdymą. Šį teiginį galima pritaikyti ir advokatų profesinės civilinės atsakomybės atveju. Režiumuojant, reikalinga suprasti, jog profesinė civilinė atsakomybė advokatams, kaip ir kitokių profesijos sričių atstovams (pavyzdžiui, gydytojams) kyla ne dėl to, jog profesionalas nepasiekia rezultato, bet dėl to, kad jis ne viską iki galo padarė arba padarė netinkamai, nerūpestingai, nekvalifikuotai (Mikelėnas, 1995, p. 281). Tokią išvadą galima grįsti profesinio darbo ypatybe, kuri yra galutinio rezultato garantijos negalimumas, kadangi galutinis rezultatas, be advokato dedamų pastangų, priklauso

ir nuo kitokių išorinių veiksnių. Taip, advokatas gali pasirinkti geriausią gynybos strategiją ir argumentus jai pagrįsti; nagrinėjamo ginčo atveju faktinės aplinkybės gali būti susiklosčiusios visiškai atstovaujamojo kliento labui, bet jeigu pats teisėjas, nagrinėjantis byla, yra nekvalifikuotas – advokato kokybiškos paslaugos neturės reikšmės. Kitaip tariant, atstovaujant klientą galutiniam rezultatui įtaką daro ir kiti veiksniai, be dedamų advokato maksimalių pastangų.

Taigi, konkrečios profesijos asmenų atsakomybė (tarp jų ir advokatų) už netinkamą savo profesinių pareigų vykdymą yra vadinama profesine atsakomybe, o netinkamas tokių pareigų atlikimas vadinamas profesiniu nerūpestingumu (angl. *malpractice*). Minimos pareigos (rūpestingumo) standartas advokatui yra aukštesnis negu įprastam asmeniui ir yra sietinas ne su rezultato sukūrimu ar pasiekimu, o adekvačių pastangų dėjimų pasiekti rezultatui. Taigi, vienas pagrindinių advokato veiklos principų yra ne pavestą bylą laimėti, o ginant kliento interesus, panaudoti visas įmanomas teisėtas gynybos priemones ir tokiu būdu siekti geriausio rezultato įgyvendinimo.

Atitinkamai, profesinei veiklai yra būdingi keli požymiai. Pirma, darbo pobūdis, tai specializuotas, atitinkamų žinių reikalaujantis protinis darbas. Antra, tai tam tikro ilgesnio teorinio ir praktinio išsilavinimo būtinybė, t. y. norint verstis profesine veikla, būtina įgyti atitinkamą išsimokslinimą, o pasiekus tai, įgyti ir praktinę patirtį. Trečia, kiekviena profesija pasižymi tuo, jog be teisės aktuose įtvirtintų reikalavimų, kvalifikuotiems profesionalams *inter alia* taikomi tam tikri profesinės etikos reikalavimai, kurie nustatomi profesinės etikos kodeksuose ar kituose šaltiniuose. Ketvirta, narystė profesinėse korporacijose, turint omeny, jog kiekvienas tam tikros profesinės veiklos atstovas kartu yra atitinkamos profesinės korporacijos susivienijimo narys. Penkta, dauguma profesijų laikomas „elitinėmis“ dėl prestižo visuomenėje ir santykinai didelių pajamų, kurias gauna atitinkamos profesijos atstovai už savo suteikiamas paslaugas (Mikalonienė et al. 2019 p. 15-16). Taigi atsižvelgus į išvardintus požymius natūralu manyti, jog visuomenės nariai *prima facie* turi pagrįsta lūkestį pasitikėti advokato suteikiamų paslaugų kokybe bei advokato kompetentingumu, kadangi tokį darbą gali dirbti tik pakankamai kvalifikuotas žmogus.

Aukščiau įvardinti bendrieji daugumos profesijų (tarp jų ir advokatų), kaip specifinės veiklos, požymiai detalčiai įtvirtinti teisės normose, todėl advokato profesiją galima vadinti valstybės reglamentuojama (Mikalonienė et al. 2019 p. 16). Nagrinėjant situaciją, dėl profesinės civilinės atsakomybės taikymo yra reikalinga nustatyti atitinkančias aplinkybes, kurioms esant, profesinę civilinę atsakomybę taikyti galima. Pirma, reikia nustatyti, kokios yra

kvalifikuoto specialisto profesinės pareigos. Antra, reikia nustatyti, kaip tos profesinės pareigos buvo atliekamos – pirmiausia ar apkritai buvo vykdomos, o jei vykdomos, ar deramai, rūpestingai ir kvalifikuotai. Atitinkamai, nustatinėjant profesinių pareigų deramumą kertinis momentas yra tai ar pareigos buvo atliekamos pagal teisės aktų bei tam tikros profesijos etikos reikalavimus. Konstatavus priešingai (pripažinus, kad pareigos vykdomos netinkamai arba apkritai nevykdomos), profesinė civilinė atsakomybė taikymas yra galimas. Konkrečios srities specialistui civilinė atsakomybė gali kilti tik tuomet, jei atitinkama pareiga iš tiesų egzistuoja, o jai esant būtina nustatyti, kokia tai konkreti pareiga, ar ji buvo pažeista, kokio laipsnio tas pažeidimas (Bulka, 2001, p.67).

Jau XIX a. pabaigoje išryškėjo tendencija, kad atitinkama profesija asmeniui leidžia užimti prestižinę vietą visuomenėje, o profesinio vardo turėjimas ir naudojimas profesionalui suteikia išskirtinį pranašumą rinkoje. Buvo pastebėta, jog iki tol profesijos galėdamos užsiimti savireguliacija, siekė išskirtinai privačių interesų, valstybės kontrolės siaurinimo. Tokia nekontroliuojama savireguliacija gali sukelti profesijos neprofesionalumo ar nebaudžiamumo padarinius. (Mikalonienė et al. 2019 p. 17). Pavyzdžiui, Kanados Aukščiausiasis Teismas 1990 m. byloje *Rocket v. Royal College of Dental Surgeons of Ontario* nurodė, jog profesionalo neatsargumas ar tyčia yra pavojingas visai visuomenei ir pažeidžia viešąjį interesą (Schultze, 2007, p. 41-42). Taipogi Lietuvos Konstitucinis Teismas 2008 m, sausio 7 d. nutarime yra nurodęs valstybės teisę bei pareigą reglamentuoti visai visuomenei svarbių profesijų veiklą. Taigi egzistuoja viešasis interesas reglamentuoti ir advokato profesiją.

Valstybė užtikrinanti visuomenės interesus turi įgyvendinti dvejopo pobūdžio pareigas – pozityvias ir negatyvias (Mikalonienė et al. 2019 p. 18). Pozityvioji pareiga, žinoma, pasireiškia aktyviu veikimu, o negatyvioji – valstybės nesikišimu į profesinės korporacijos savireguliacijos sritį. Taigi pirmuoju atveju, valstybė esanti įpareigota saugoti viešąjį interesą, privalo nustatyti profesijoms griežtas taisykles, kad būtų užtikrinta profesijų atstovų aukšta kvalifikacija, jų veiklos kontrolė bei atsakomybė. Kita vertus, atsižvelgiant į negatyviają pareigą, galima rizika apriboti profesijos autonomiją – kas iš esmės reikštų, jog kad tarp valstybės ir atitinkamo profesijos atstovo susiklostytų darbo ar tarnybiniai santykiai (Mikalonienė et al. 2019 p. 18). Tai savo ruožtu rodytų, kad būtų galima pagrįstai kelti valstybės netiesioginės civilinės atsakomybės už žalą, kurią padaro jos kontroliuojami asmenys, klausimą ir analizuoti Lietuvos Respublikos Civilinio Kodekso (toliau – CK) 6.271 straipsnio taikymą. Be kita ko, tai paneigtų advokato veiklos laisvės ir nepriklausomumo principą įtvirtintą Advokatūros įstatymo 5 straipsnyje. Pavyzdžiui, pagal analogiją taikant

kasacinio teismo išaiškinamą, pateiktą byloje dėl auditorių, kurioje, be kita ko, buvo remtasi Europos Komisijos rekomendacija dėl teisės aktų nustatyta auditą atliekančių auditorių ir audito įmonių civilinės atsakomybės ribojimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis), buvo pasisakyta, kad neribojama solidarioji atsakomybė gali atgrasinti audito įmones nuo žengimo į tarptautinę Europos Bendrijos įmonių audito rinką, todėl mažai tikėtina, kad atsiras naujų audito tinklų, kurie galėtų atlikti teisės aktų nustatyta tokių bendrovių auditą. Taigi todėl galima daryti išvadą, jog yra ypatingai svarbu, kad valstybė esanti įpareigota užtikrinti viešąjį interesą, įgyvendindama savo pozityviasias ir negatyviasias pareigas, reguliuojant advokato profesiją, siektų tai daryti proporcingai, taip užtikrindama protingą ir reikalingą balansą tarp visuomenės interesų apsaugos bei reguliuojamos advokatų profesijos atstovų autonomijos.

Aptarus bendruosius civilinės atsakomybės bruožus, reikalinga išskirti advokato profesinės civilinės atsakomybės specifika. Taigi toliau bus nagrinėjama advokato profesinės civilinės atsakomybės specifika. Kaip jau minėta profesinė atsakomybė yra laikoma konkrečios profesijos asmenų atsakomybė už netinkamą savo profesinių pareigų vykdymą, o advokato veikla užsiimantiems asmenims yra keliami aukštesni atidumo ir rūpestingumo reikalavimai nei kitiems visuomenės nariams, kurie nėra besiverčiantys profesine veikla. Advokatai yra nepriklausoma Lietuvos sistemos dalis – nepriklausomi savo kliento atstovai bei patarėjai teisės klausimais – todėl natūralu, jog advokatas privalo veikti kliento labui. Tokius būdu advokatas savo kliento (atstovaujamojo) vardu sukuria teisinius padarinius atstovaujamojo teisinėje sferoje (Žalėnienė, 2009, p. 207).

Advokatūra užima gana ypatingą padėtį valstybės teisinėje sistemoje – kiekvieno advokato paskirtis yra teisėtais būdais ir priemonėmis ginti savo kliento teises bei teisėtus interesus ir siekti, kad teisingumas būtų įvykdytas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. lapkričio 22 d. nutartis). Advokato profesijos veikla yra išsamiai reglamentuota Advokatūros įstatyme bei Advokatų etikos kodekse. Pirmasis iš dviejų numato nuodugnius reikalavimus, esančius privalomus asmeniui, siekiančiam tapti advokato profesijos atstovu. Norint tapti šios profesijos atstovu, įgyti teisės magistro, bakalauro ar teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį nepakanka. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, jog Atsižvelgiant į tai, jog dirbant sudėtingą darbą reikalingi profesiniai įgūdžiai, žinios bei kvalifikacija, taigi atitinkami reikalavimai asmenims pretenduojantiems dirbti sudėtingą ar atsakingą darbą, laikomi natūraliais ir paprastai yra visuotinai pripažįstami (Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimas). Todėl atitinkamai, asmuo, siekiantis

tapti advokatu, turi įrodyti savo profesinės kvalifikacijos pakankamumą išlaikydamas specialų kvalifikacinį egzaminą, *inter alia*, turėti ne mažiau nei penkerių metų teisinio darbo stažą, kuris pradedamas skaičiuoti įgijus vienpakopį universitetinį teisinį išsilavinimą, arba atliko ne trumpesnę kaip dvejų metų advokato padėjėjo praktiką (Advokatūros įstatymo 7 straipsnis). Įvardintas straipsnis, be kita ko, be jau aukščiau išvardintų nurodo papildomus reikalavimus, kurie nėra susiję su kvalifikaciniais reikalavimais, t. y. nepriekaištinga reputacija, valstybinės kalbos mokėjimas, buvimas Lietuvos arba Europos Sąjungos valstybės narės pilietis. Iš nurodytųjų, išskirtinio dėmesio vertas nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, kadangi jis yra itin svarbus elementas kalbant apie advokato veiklą. Nepriekaištingos reputacijos kriterijus yra svarbus todėl, kad ji yra siejama su advokato konkrečiomis asmeninėmis savybėmis ir veikla (Drakšas, 2012, p 96). Bendrąją kalbos prasme nepriekaištingos reputacijos asmuo suprantamas, kaip neturintis jokių ydų bei trūkumų. Antra vertus, tai nerealu, tad įstatyme nepriekaištinga reputacija turi būti suprantama teisine prasme, kaip nustatymas ribų, kurias peržengus asmeniui gali būti daromi tam tikri priekaištai dėl jo veiksmų, elgesio bei savybių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. vasario 7 d. nutartis). Asmuo atleistas už profesinius nusižengimus, yra teistas ar pripažintas kaltu Advokatūros įstatymo 8 straipsnio numatytais aplinkybėmis, gali kreiptis dėl pripažinimo advokatu ir įrodinėti nepriekaištingos reputacijos atgavimą. Atitinkamai teismas turi *ex officio* nustatyti, ar praėjo pakankamai laiko tam, kad būtų galima objektyviai įvertinti asmens reabilitaciją. Atsižvelgiant į tai, jog įstatyme terminas, per kurį gali asmuo gali reabilituotis, eksplicitiškai nėra nustatytas, teismas konstatavo, jog nesant ypatingų aplinkybių, šis terminas neturėtų būti trumpesnis kaip trys metai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. sausio 9 d nutartis).

Advokatūros įstatymo 20 straipsnis nustato būtinąją sąlygą advokato profesinei veiklai vykdyti (nepriklausomai nuo veiklos formos) – privalomąjį profesinės civilinės atsakomybės draudimą (Advokatūros įstatymo 20 straipsnio 4 dalis). Pastarasis papildomas reikalavimas, nesusijęs su advokato kvalifikacija, iš esmės parodo, jog advokato veikla yra sietina su žymia atsakomybe ir rizika. Toks kriterijus iš esmės leidžia patvirtinti, kad advokato vykdoma veikla yra išskirtinė bei ypatinga palyginti su kitokių profesijų rūšimis, todėl advokatams natūraliai taikomi griežtesni reikalavimai. Atitinkamai advokatai yra priskiriami prie profesine veikla besiverčiančių asmenų, kurių profesinė atsakomybė yra specifinė (Žalėnienė, 2004, p. 143). Taigi privalomojo profesinės civilinės atsakomybės draudimo papildomas reikalavimas, nesusijęs su advokato kvalifikacija, yra būtinas norint verstis advokato veikla bei papildomai pagrindžia griežtų reikalavimų būtinumą šios profesijos veiklai.

Įvardintą požiūrį dėl privalomojo profesinės civilinės atsakomybės draudimo iliustruoja Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo teismų praktikoje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 vasario 23 d. nutartis). Byloje ginčas kilo dėl teisės normų, reglamentuojančių įrašymo į praktikuojančių advokatų sąrašą tvarką, konkrečiai – nepriekaištingos reputacijos sąlygos, kurią turi atitikti asmuo, pretenduojantis būti advokatu. Be kita ko, byloje buvo nagrinėjama klausimas dėl kvalifikacinio egzamino reikalavimo bei advokato teisinio statuso. Kasacinis teismas byloje, konstatavo, jog advokatas (advokato padėjėjas) įstatymo ir profesinės etikos taisyklių nuostatas privalo žinoti *ex officio* ir pažeidęs imperatyvius įstatymo reikalavimus negali teisintis nei įstatymo ar profesinės etikos nežinojimu, nei nepakankamu įstatymo detalumu. Teismas taipogi konstatavo, jog advokato veiklai taikome ne tik bendražmogiškai elgesio standartai, bet specialūs elgesio reikalavimai nustatyti tiek advokatūros veiklą reguliuojančiuose įstatymuose, tiek profesinės etikos taisyklėse. Advokatui, kaip teisinės sistemos daliai ir teisingumo įgyvendinimo dalyviui yra taikomi itin aukšti profesinio elgesio standartai. Atitinkamai, Konstitucinis teismas yra pažymėjęs, jog konstitucinės teisės į gynybą įgyvendinimas priklauso nuo advokato profesinio pasirengimo lygio – kvalifikacijos ir teisinio darbo įgūdžių (Konstitucinio teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimas). Taigi, teismai taipogi pripažįsta, advokato veiklą, kaip ypatingą, kadangi ši veikla yra susijusi su teisingumo įgyvendinimu, kas savo ruožtu suponuoja aukšto pasirengimo, aukšto standarto profesinio elgesio reikalavimus, taigi ir privalomojo profesinės civilinės atsakomybės draudimo reikalingumą.

1.1. Advokatų civilinės atsakomybės rūšys: sutartinė ir deliktinė

Svarbu suprasti, jog profesinė civilinė atsakomybė gali atsirasti sutarties pažeidimo arba delikto pagrindu. Toks profesinės civilinės atsakomybės pobūdis vadinamas dualistiniu (Mikelėnas, 1995, p. 25-26). Paraleliai, advokato pareigas taipogi galima suskirstyti į dvi rūšis (Mikelėnas, 1995, p. 282):

1. Profesinės pareigos, kurios atsiranda įstatymo ar kitokio akto (profesinės etikos kodekso) pagrindu su klientu;

2. Pareigos, kurios atsiranda sutarties su klientu pagrindu.

Jeigu šalių teisinių paslaugų sutartis nesieja ir pažeidžiama įstatyme nustatytos pareigos ar pareiga, advokatui kyla deliktinė profesinė civilinė atsakomybė. Tokiu atveju, atsakomybės pagrindas yra pareigų, numatytų įstatymuose ir kituose teisės aktuose pažeidimas. Deliktinė atsakomybė pasireiškia tuomet, kai šalių iki teisės pažeidimo nesieja teisiniai santykiai. Nors

įstatymo nustatytais atvejais deliktinę atsakomybę galima taikyti ir tada, kai šalis sieja sutartiniai teisiniai santykiai (CK 6.245 straipsnio 4 dalis). Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad advokatas CK III dalies, XXII skyriaus 4 skirsnio „Atsakomybė už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produktų ar paslaugų“ numatytais pagrindais neatsako. Kaip nurodyta CK 6.293 straipsnio 2 dalies teisinės paslaugos yra nurodytos prie išimčių, todėl nepatenka į minėto skirsnio „paslaugos“ apibrėžimo apimtį. Taigi profesinės pareigos deliktinės atsakomybės pagrindu yra nustatyta įstatyme, o netinkamas jų vykdymas ar pažeidimas tampa pagrindu taikyti deliktinę civilinę atsakomybę.

Dėl teisinių paslaugų klientas su advokatu, advokatais ar advokatų profesine bendrija susitaria pasirašydami sutartį (Advokatūros įstatymo 48 straipsnis). Sutartinei atsakomybei būdinga, jog šalis iki civilinės teisės pažeidimo sieja civiliniai teisiniai santykiai. Atitinkamai sutartinės civilinės atsakomybės taikymo pagrindas, yra sutarties, todėl ir iš jos kylančių pareigų, pažeidimas (Mikelėnas *et al.* 2003, p. 335). Atsižvelgiant į vieną iš sutarčių aiškinimo principų įtvirtintų CK 6.193 straipsnio 2 dalyje – sutarties tikslų aiškinimąsi – bei CK 6.189 straipsnio 1 dalį, sutartis įpareigoja šalis atlikti ne tik tai, kas tiesiogiai joje numatyta, bet ir visa tai, ką lemia sutarties esmė, tikslas bei įstatymai (Mikelėnas *et al.* 2003, p. 253). Papildomai, rinkos ekonomikos pamatu vadinamas sutarčių laisvės principas įtvirtintas CK 6.156 straipsnyje leidžia šalims pačioms nusistatyti sutarties turinį, kiek tam neprieštarauja imperatyviosios įstatymo normos (Mikelėnas *et al.* 2003, p. 194). Taigi, profesinės pareigos, atsirandančios įstatyme numatytu pagrindu, gali būti detalizuotos, praplėstos teisinių paslaugų sutartyje tarp advokato ir kliento, be kita ko, šalys gali nustatyti naujas pareigas, kuriuos įstatyme nėra numatytos. Todėl sutartinės profesinės civilinės atsakomybės ribos gali būti platesnės, nei numatytos įstatyme.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2015 m. balandžio 14 d. savo jurisprudencijoje priėmė reikšmingą nutartį dėl teisinių paslaugų sutarties kvalifikavimo ir pateikė tarp advokato ir kliento sudarytų teisinių paslaugų sutarčių klasifikaciją pagal prievolės šalis ir prievolės pobūdį (tikslą) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 14 d. nutartis). Pagal minėtą klasifikaciją kasacinis teismas išskyrė vartojimo bei komercines teisinių paslaugų sutartis. Teismas argumentavo, jog advokatas, vykdamas savo profesinę veiklą, už atlyginimą teikdamas teisines paslaugas asmeniniais tikslais veikiančiam fiziniam asmeniui (vartotojui), yra verslininkas (plačiaja prasme). Todėl advokato ir fizinio asmens, kuris veikia siekdamas su jo verslu, prekyba ar profesija nesusijusių tikslų, sudaryta tipinė sutartis turėtų būti teismo teisiškai kvalifikuojama kaip vartojimo sutartis. Atitinkamai pagal kasacinio teismo teisės

aiškinimo ir taikymo praktiką teismas *ex officio* turi kvalifikuoti vartojimo sutartis ir atlikti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų kontrolę pagal CK 6.188 straipsnio 2 dalyje (šiuo metu galiojančio CK 6.228⁴ straipsnio 2 dalyje) išdėstytus kriterijus. Taigi, priklausomai nuo to ar visų pirma klientas yra fizinis asmuo, antra, ar klientas siekia tikslų susijusių su jo verslu, prekyba ar profesija, priklauso ar teisinė paslaugų sutartis bus kvalifikuojama kaip vartojimo ar komercinė. Kaip pasekmė, jeigu teisinių paslaugų sutartis kvalifikuojama kaip vartojimo, teismas *ex officio* turi atlikti šios sutarties nesąžiningų sąlygų kontrolę.

Be aukščiau minėtos tarp kliento ir advokato sudaromos teisinių paslaugų sutarties, advokato paslaugos gali būti teikiamos ir sutarties nesudarius, t. y. kai valstybės garantuojamai teisei pagalbai teikti advokatas skiriamas įstatymų nustatyta tvarka (Advokatūros įstatymo 48 straipsnio 2 dalis). Tokiu atveju teisinę pagalbą teikiantys advokatai skiriami, vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo (toliau – VGTPĮ) pagrindu, *inter alia*, teisinė pagalba atitinkamai yra skiriama į pirminę ir antrinę teisinę pagalbą (VGTPĮ 2 straipsnio 1 ir 6 dalys). VGTPĮ 15 straipsnio 3 dalyje yra numatyta, jog pirminę teisinę pagalbą teikia savivaldybės administracijos valstybės tarnautojai, kurių pareigybių aprašymuose nustatytos teisinio pobūdžio funkcijos, darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis, kuriose numatytos teisinio pobūdžio darbo funkcijos, ir gaunantys darbo užmokestį iš savivaldybės biudžeto (toliau – savivaldybių tarnautojai), arba advokatai (advokatų profesinės bendrijos), arba viešosios įstaigos, su kuriais savivaldybės administracija yra sudariusi sutartį dėl pirminės teisinės pagalbos teikimo, arba Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnyba (toliau – Tarnyba) 15 straipsnio 8 ir 9 dalyse nurodytais atvejais. Pirminė teisinė pagalba įstatymo prasme apima teisinę informaciją, teisines konsultacijas, dokumentų skirtų valstybės ir savivaldybių institucijoms, išskyrus procesinius dokumentus, rengimą, patarimus dėl ginčo sprendimo ne teismo tvarka, veiksmus dėl taikaus ginčo išsprendimo ir taikos sutarties parengimo (VGTPĮ 2 straipsnio 6 dalis). Tuo tarpu antrinė teisinė pagalba jau apima dokumentų rengimą, gynybą ir atstovavimą bylose, įskaitant vykdymo procesą, atstovavimą išankstinio ginčų sprendimo ne teisme atvejais, jeigu tokią tvarką nustato įstatymai ar teismo sprendimas. Be kita ko, antrinė teisinė pagalba apima bylinėjimosi išlaidų atlyginimą bylose, išnagrinėtose civilinio proceso tvarka, taip pat konstitucinės, administracinės justicijos bylose bei baudžiamojoje byloje pareikšto civilinio ieškinio nagrinėjimu susijusių išlaidų atlyginimą (VGTPĮ 2 straipsnio 1 dalis). Skirtumas tas, jog antrinę teisinę pagalbą teikia tik advokatai, kurie yra atrenkami Tarnybos konkurso būdu, ir su kuriais Tarnyba sudaro sutartis dėl

nuolatinės antrinės teisinės pagalbos (VGTPĮ 17 straipsnio 1, 2 ir 3 dalys). Sutartys šiuo atveju yra galimos dviejų rūšių:

1. Su advokatais, kurie nuolat teikia antrinę teisinę pagalbą tik asmenims, turintiems teisę ją gauti;
2. Su advokatais, kurie prireikus teikia antrinę teisinę pagalbą.

Turint omenyje pastarąjį, matyti, jog asmenys, kuriems teikiama pirminė arba antrinė valstybės garantuojama teisinė pagalba, sutarčių su advokatais nesudaro. Priklausomai nuo to teisinė pagalba yra pirminė ar antrinė, advokatai sutartis sudaro arba su savivaldybėmis (pirminės teisinės pagalbos atveju), arba su Tarnyba (antrinės teisinės pagalbos atveju). Tačiau nei vienu, nei kitu atveju advokatai sutarties nesudaro su teisinės pagalbos (paslaugų) gavėju. Taigi galima daryti išvadą, jog Lietuvoje advokatų civilinės atsakomybės teisinė prigimtis yra dvejopa, jų civilinė atsakomybė gali atsirasti tiek sutartinės, tiek deliktinės atsakomybės pagrindais. Šiame kontekste, atsakomybės rūšis priklauso nuo to ar teikiamos įprastos teisinės paslaugos ar valstybės garantuojama teisinė pagalba, tačiau nepriklausomai nuo to, kliento konstitucinės teisės į žalos atlyginimą turi būti užtikrintos tinkamai.

1.2. Advokatų profesinės civilinės atsakomybės subjektai

Advokatų profesinės civilinės atsakomybės subjektų sampratos bei pagrindinių jiems būdingų savybių pateikimas yra vienas iš įvardintų uždavinių šio darbo įžangoje. Pastarojo uždavinio pagrindinė reikšmė yra ta, kad remiantis minėtų subjektų esamomis teisėmis bei pareigomis, galima formuoti tolimesnius atsakomybės klausimus dėl žalos atlyginimo, kurią lėmė neteisėti advokato veiksmai arba atitinkamai kliento neteisėti veiksmai, dėl kurių civilinė atsakomybė kyla advokatui, bei įrodinėjimo paskirstymo šalims klausimus.

Taigi, prievolės šalimis yra laikomos – advokatas ir klientas. Prievolių teisėje priimtas skirstymas į prievolės aktyviają šalį, į kurią įeina ieškovo (kreditoriaus), kliento veiksmai ir pasyviają šalį, kurią apima atsakovo (skolininko), advokato veiksmus.

1.2.1. Aktyvioji šalis.

Aktyviaja šalimi laikomas asmuo – ieškovas, visais atvejais bus asmuo), patyręs žalos dėl advokato neteisėtų veiksmų pastarajam vykdant savo profesines pareigas. Plėtojant, logiška, jog į tokių subjektų ratą paprastai patenka fizinis arba juridinis asmuo, kuris naudojasi

advokato teikiamomis teisinėmis paslaugomis ar konsultacijomis, kurių galutinis tikslas – teisinė pagalba (Davainis, 2004, p. 12).

Sutarties uždarmo principas lemia, jog šalių sudaryta sutartis teises ir pareigas sukuria tik ją sudariusiems šalims. Tačiau advokato profesinės civilinės atsakomybės specifika ta, jog tam tikrais atvejais atsakomybė gali kilti ne tik prieš klientą, su kuriuo buvo sudaryta sutartis, bet ir prieš sutarties šalimi nebuvusį – trečiąjį asmenį. Ankstesnėje darbo dalyje buvo konstatuota, jog advokatai yra atsakingi prieš pirminę ar antrinę teisinę pagalbą gaunančius asmenis deliktinės atsakomybės pagrindu, tačiau nagrinėjamame kontekste atsakomybės prigimtis yra kiek kitokia. Nors Lietuvos teismų praktikoje įvardijamų atvejų pasitaikę nėra, atsižvelgiant į tokią galimybę, reikalinga užsienio šalių praktikos iliustracija.

Advokatų profesinės atsakomybės ribos subjektų kontekste istoriškai baigėsi ties klientu, o platesnis atsakomybės ribų praplėtimas tretiesiems asmens (nesantiems sutarties šalimi) nebuvo įprasta praktika. Pavyzdžiui, JAV buvo konstatuota, jog advokatas nėra atsakingas ne savo klientui (Feinman, 2007, p. 102-103). Tačiau toks požiūris švelnėjo. *Biakanja v. Irving* byloje teismas leido ne klientams reikalauti atlyginti žalą dėl neapdairiai įvykdytos sutarties. Teismas priėjo išvadą, jog sprendžiant asmens atsakomybės prieš trečiuosius asmenis klausimą, turi būti atsižvelgiama į įvairių aplinkybių visumą, tame tarpe ir į mastą, kuriuo sutartis turėjo paveikti ieškovo, žalos numatomumą, konkretų žalos dydį, kurį patyrė ieškovas, būsimos žalos prevencijos strategiją. Kita byla, kurioje matytas poreikis pripažinti atsakomybę prieš trečiąjį asmenį, nesantį sutarties šalimi – *White v. Jones* (McBride, Longman, 2005, p. 148). Byloje asmuo advokato pagalba sudarė testamentą, kuriuo iš savo dukterų atėmė paveldėjimo teisę, kadangi testamentu sudarymo metu jų dukterų ir tėvo santykiai buvo prasti. Vis dėlto, kaip nutinka gyvenime santykiai gali būti atstatyti kaip prieš bylos nagrinėjimą atsitiko – šeimos santykiai ženkliai pagerėjo ir tėvas nusprendė testamentą pakeisti bei palikti dukterims po dalį turto. Atitinkamai advokato pareikalavo surašyti naują testamentą su aktualiais pakeitimais, tačiau advokatas per mėnesį laiko neatliko aktualių pakeitimų ir naujojo testamentu nesurašė. Susitikimas su testatoriumi buvo nukeltas, o advokatas galiausiai išėjo atostogų. Per atostogų laikotarpį testatorius mirė – galutinė palikėjo valia liko neišreikšta, todėl testamentas nesudarytas ir kaip pasekmė dukterys negalėjo priimti joms testamentu paskirto palikimo. Teismas byloje priėjo išvadą, jog palikimo negalėjusios priimti įpėdinės turi teisę reikalauti nuostolių atlyginimo, keldamos advokato profesinės civilinės atsakomybės taikymo klausimą, dėl jo nerūpestingumo (McBride, Longman, 2005, p.148-149.).

Papildomai tokią atsakomybės prigimtį galima aiškinti per auditorių deliktinę atsakomybę tretiesiems asmenims, kuri gali atsirasti nustačius auditorių pareigą šių asmenų atžvilgiu, t. y. auditorius privalėjo elgtis rūpestingai trečiųjų asmenų atžvilgiu ir ją pažeidė (Tunc, 1986 p. 6-130). Profesinei civilinei atsakomybei reikalinga nustatyti rūpestingumo pareigos egzistavimą, o tai daroma atsižvelgiant į visas aplinkybes, pagrinde – auditorius žinojo ar galėjo, kaip profesionalas, protingai numatyti, kad asmuo gali remtis jo išvada priimdamas tam tikrus sprendimus.

Mano manymu, toks advokato profesinės civilinės atsakomybės ribų išplėtimas nėra nepagrįstas. Iš esmės, jis logiškas ir atitinkantis generalinio delikto doktriną. Turint tai omeny, svarbu, jog atsakomybė trečiųjų asmenų atžvilgiu, neturėtų būti aiškinama lengvabūdiškai ir plečiamai. Teisinis vertinimas nustatant advokato profesinę civilinę atsakomybę trečiųjų asmenų atžvilgiu turi būti adekvatus, t. y. teisinis priežastinis ryšys turi būti adekvatus ir nepernelyg nutolęs.

Taigi atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą, advokatų deliktinę atsakomybę prieš trečiuosius asmenis gali atsirasti nustačius, jog advokatas turėjo pareigą trečiųjų asmenų atžvilgiu elgtis rūpestingai, tačiau tokios pareigos neįvykdė arba tai padarė netinkamai. Todėl ieškinį dėl advokato profesinės civilinės atsakomybės gali teikti ne tik klientai, bet ir tretieji asmenys, nebuvę teisinių paslaugų sutarties šalimi, kadangi profesinis nerūpestingumas žalą gali sukelti ir šių asmenų atžvilgiu. Tokiu atveju reikalingas rūpestingumo pareigos egzistavimas trečiojo asmens atžvilgiu. Detalizuojant, rūpestingumo pareiga turėtų apimti pasidomėjimą – kokių tikslu klientas konsultuojasi teisiniais klausimais, kokie kliento tolimesni veiksmai po teisinės konsultacijos, ar parengti dokumentai bus perduodami kitiems asmenims.

1.2.2. Pasyvioji šalis.

Kaip išskirta anksčiau, prievolės pasyvioji šalis yra atsakovas – nagrinėjamu atveju, advokatas. Su tikslu identifikuoti, kas gali būti pasyviają šalimi advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo kontekste, reikalinga advokatų veiklos formų analizė. Atsižvelgus į Advokatūros įstatymo 26 straipsnį, išskiriamos trys advokatų veiklos formos:

1. Individuali advokato veikla – forma kuomet pats advokatas veikia įkūręs savo darbo vietą ir pats laikomas teisinių santykių subjektu;
2. Kolektyvi advokatų veikla – forma kuomet du ar daugiau advokatų veikia kaip partneriai jungtinės veiklos (partnerystės) sutartimi.

3. Advokatų veikla įsteigiant juridinį asmenį, t. y. advokatų profesinę bendriją.

Pastarųjų advokatų veiklos formų skirstymas aktualus praktine prasme, kadangi nuo veiklos formos priklauso pasyviosios šalies atsakomybės ribos, t. y. civilinė atsakomybė ribota ar neribota.

Pirmuoju atveju, kuomet advokatas veikia individualiai, jis už atsiradusią žalą asmeniškai atsako visu savo turtu, t. y. civilinė atsakomybė tokiu atveju yra neribota.

Antruoju atveju, atsakomybės ribos įtvirtintos CK 6.975 straipsnyje, kuris reglamentuoja jungtinę, partnerių atsakomybę. Pirmiausia svarbu tai, jog atsakomybės rūšis CK 6.975 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta kaip neribota, t. y. pagal bendras prievoles partneriai atsako visu savo turtu proporcingai jo dalies dydžiui. Tai *inter alia*, suponuoja ir civilinės atsakomybės, kaip prievolės, rūšį jungtines veiklos sutarties atveju, t. y. atsakomybė yra dalinė (prievolės rūšis CK 6.1 straipsnio prasme). Priešingai, CK 6.975 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog jeigu jungtinės veiklos sutartis susijusi su ūkine komercine partnerių veikla, visi partneriai pagal bendrąsias prievoles atsako solidariai, priešingai nei 1 dalyje, kurioje numatyta, jog jei jungtinės veiklos sutartis nėra susijusi su ūkine komercine veikla – partnerių atsakomybė dalinė. Turint omenyje, jog pastarojoje straipsnio dalyje neužsimenama apie atsakomybės ribų kaitą, pasitelkus loginį bei lingvistinį metodus, darytina išvada, jog neribota atsakomybė įtvirtinta CK 6.975 straipsnio 1 dalyje lieka neribota ir CK 6.975 straipsnio 3 dalies atveju. Tęsiant atsakomybės, kaip prievolės, rūšies klausimo nagrinėjimą, svarbu suprasti, jog ūkinės komercinės veiklos vykdymas yra ne asmeninis poreikių tenkinimas, tačiau pelno siekimas. Tačiau, Advokatūros įstatymo 4 straipsnis 3 dalis numato, jog advokato veikla nėra komercinė. Tuo tarpu Konkurencijos įstatymo 2 straipsnio 24 dalis numato, jog ūkinė komercinė veikla – tai gamybinė, komercinė, finansinė ar profesinė veikla, susijusi su prekių pirkimu ar pardavimu, išskyrus atvejus, kai fiziniai asmenys prekę įsigyja asmeniniams ir namų ūkio poreikiams tenkinti. Šiame kontekste svarbu ir kasacinio teismo išaiškinimas, jog advokatas kaip profesinės veiklos vykdytojas yra verslininkas plačiąja prasme. Taigi, jungtinės veiklos pagrindu vykdoma veikla pasireiškia neribota civiline atsakomybe, o solidarumo klausimas priklauso nuo tarp advokatų sudarytos jungtinės veiklos sutarties – jei sutartis yra įtvirtina komercinio pobūdžio veiklą, tai atsakomybė solidari, o jei ne atsakomybė yra dalinė. Nors gana sunku įsivaizduoti situaciją, kuomet advokatų veikla būtų ne komercinio pobūdžio

Trečiuoju atveju, atsakomybės ribos įtvirtintos Advokatūros įstatymo 28 straipsnio 5 dalyje. Už advokatų profesinės bendrijos prievoles, nesusijusias su sutartimis dėl teisinių paslaugų teikimo, kai neužtenka advokatų profesinės bendrijos turto, bendrijos dalyviai savo

turtu neatsako. Tačiau, už advokatų profesinės bendrijos prievoles, atsiradusias pagal advokatų profesinės bendrijos vardu sudarytas sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo, kai joms įvykdyti neužtenka advokatų profesinės bendrijos turto, visu savo turtu atsako tas advokatų profesinės bendrijos dalyvis, kuris teikė teisines paslaugas. Tuo atveju, jeigu nėra aišku, kuris iš advokatų teikė teisines paslaugas, arba jeigu teisines paslaugas teikia ne advokatų profesinės bendrijos dalyvis, už prievoles pagal sutartis dėl teisinių paslaugų teikimo, kai joms įvykdyti neužtenka advokatų profesinės bendrijos turto, atsako visi jos dalyviai visu savo turtu proporcingai kiekvieno dalyvio reikalavimo teisės į profesinės bendrijos turto dalį dydžiui. Taigi, nors ir minėtasis Advokatūros įstatymo straipsnis gana ne lakoniškai apibūdina atsakomybės ribas, tačiau iš esmės jos priklauso nuo prievolės pobūdžio ir nuo aplinkybės, kas teikė teisines paslaugas – atitinkamai tai lemia civilinė atsakomybė ribota ar neribota.

2. ADVOKATŲ PROFESINĖS CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS SĄLYGOS

Civilinė atsakomybė, kaip ir bet kuri prievolė atsiranda esant tam tikriems juridiniams faktams, tačiau civilinės atsakomybės ypatumas tas, jog jai atsirasti reikalinga juridinių faktų visuma. Kontinentinės teisės sistemos jurisdikcijose juridiniai faktai, kurių pagrindų atsiranda civilinė atsakomybė, yra vadinami civilinės atsakomybės sąlygomis (Mikelėnas, 1995, p. 98). Taigi, advokato profesinė civilinė atsakomybė kyla esant šioms sąlygoms:

1. Neteisėtiems veiksams;
2. Kaltei;
3. Priežastiniam ryšiui;
4. Žalai.

Šioje darbo dalyje analizuojama civilinės atsakomybės sąlygos advokato profesijoje, remiantis teorija bei Lietuvos bei užsienio teismų praktika. Siekiama įvertinti kokia specifika pasižymi advokatų profesinės civilinės atsakomybės sąlygos.

2.1. Neteisėti veiksmai

Neteisėtus veiksmus advokatų profesinės civilinės atsakomybės kontekste galima būtų laikyti itin reikšmingu juridiniu faktu, kadangi neteisėti veiksmai yra civilinės atsakomybės užuomazga, t. y. *conditio sine qua non* (būtinoji sąlyga) (Drakšas, 2012, p. 183). Tokiai doktrinos pozicijai iš esmės pritaria, kasacinis teismas, kuris yra pažymėjęs, jog nenustačius

būtiniosios civilinės atsakomybės sąlygos – neteisėtų veiksmų, kiti argumentai dėl likusių civilinės atsakomybės sąlygų (priežastinio ryšio, žalos, kaltės), neturi teisinės reikšmės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 15 d. nutartis). Anot teismo, be kita ko, neteisėtų veiksmų sąlyga, taikant sutartinę civilinę atsakomybę, nėra tokia svarbi () kaip kad deliktinės atsakomybės atveju, kadangi deliktinei atsakomybei kilti, būtinas bendrų teisės principų pažeidimas, kurie draudžia daryti žalą kitiems asmenims (generalinio delikto taisyklė). Iš esmės, sutartinės advokato profesinės civilinės atsakomybės atveju, užtenka to, jog advokatas neįvykdytų arba netinkamai įvykdytų iš su klientu sudarytos sutarties kylandčias pareigas. Atitinkamai svarbu suprasti tai, jog neteisėti veiksmai, priešingai nei kaltė, advokato veikloje nėra preziumuojami, todėl natūralu, jog procesinę pareigą įrodyti, kad advokatas pažeidė įstatyme, sutartyje ar bendrojo pobūdžio pareigą veikti rūpestingai ir apdairiai, tenka klientui.

LR CK 6.246 straipsnyje yra įtvirtinta, jog neteisėtais veiksmais laikytinas teisinės pareigos – įtvirtintos sutartyje arba įstatyme – neįvykdymas (neteisėtas neveikimas), veiksmu atlikimas, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas) arba pažeidus bendrojo pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Papildomai įstatyme yra nustatyta, jog advokatas privalo atlyginti žalą, nors tos žalos ir nepadarė, tačiau yra atsakingas už tą žalą padariusio asmens veiksmus, kadangi žala sukelta netiesiogiai advokato veikimo ar neveikimo, tačiau pasireiškia kitų asmenų, pasitelktų į pagalbą netinkamu veikimu ar neveikimu – tokia civilinė atsakomybė vadinama netiesiogine (plačiau žiūrėti 3.1. poskyrį). Anot kasacinio teismo, taikant civilinę atsakomybę neteisėti veiksmai suprantami plačiąja prasme (3K-7-645/2002), t. y. , neteisėtų veiksmų apimtis neapsiriboja ties civiline teise, tai gali būti ir tokie veiksmai, kurie neatitinka kitų teisės šakų teisinių aktų reguliavimų bei teisės principų. Be kita ko, kasacinio teismo jurisprudencijoje yra įtvirtinta, jog bendrąja prasme veika yra laikoma neteisėta, kai asmuo pažeidžia teisės normose įtvirtintą bendrąją pareigą ar specialiąją teisinę pareigą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimas). Tuo pačiu pabrėžtina, jog analizuojant veiksmų neteisėtumą, pastarasis turi būti nustatomas analizuojant jų santyki su ne su pasekmėmis, o su teise (Mikelėnas, 1995, p. 102). Taigi galima daryti išvadą, jog advokato neteisėti veiksmai kaip viena civilinės atsakomybės sąlygų bendriausia prasme suprantama kaip asmens elgesio standarto neatitikimas teisei, be kita ko, advokatas bus atsakingas už neteisėtus veiksmus ir tų asmenų, kurių pagalbą pasitelkė.

Pagrindinis kriterijus, kuomet yra siekiama įvertinti veiksmų neteisėtumo juridinį faktą yra tam tikros įtvirtintos pareigos, kylandčios iš įstatymo, sutarties ar kitų taisyklių, pažeidimas.

Kaip minėta anksčiau, neteisėtumas nustatomas analizuojant tam tikrų atliktų ar neatliktų veiksmų santykių su teise, o ne pasekmėmis. Todėl advokatui, jau įstatymų pažeidimas savaime reiškia neteisėtų veiksmų egzistavimą. Atitinkamai darytina prielaida, kad advokatas pažeisdamas įstatyme ar etikos kodekse įtvirtintas pareigas, pažeidžia savo kliento interesus ir tai atitinkamai yra pagrindas profesinei advokato civilinei atsakomybei kilti.

Advokato profesijai taikomos teisėtumo, konfidencialumo, kompetentingumo bei kvalifikacijos tobulinimo, kolegialumo, lojalumo klientui, sąžiningumo, dorumo, pilietiškumo ir kiti advokatų etikos kodekse įtvirtinti reikalavimai. Taigi galima traktuoti advokato veiksmus kaip neteisėtus tuo atveju, kuomet advokatas pažeidžia bent vieną iš šių pareigų. Jau aukščiau buvo minėta, jog teisinės pareigos, numatančios tam tikrą advokato elgesio modelį, nepaisymas yra pagrindas advokato profesinės civilinės atsakomybės atsiradimui. Tačiau svarbus momentas yra tas, jog tokios teisinės pareigos advokatą saisto ne tik prieš jo atstovaujamą klientą, bet ir prieš kitus subjektus – t. y. teismą, jo proceso dalyvius, kolegas ir pačia plačiausia prasme netgi visuomenę. Pavyzdžiui pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 103-109 straipsnių reglamentavimą, jog advokato nekorektiškas elgesys teismo proceso metu gali būti pagrindas teismo nuobaudoms taikyti. Antai, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse (toliau – BPK) 259 straipsnyje yra įtvirtinta, jog advokatas, kuris elgiasi nepagarbiai teismo atžvilgiu posėdžių salėje – gali būti nušalinamas nuo bylos. Turint tai omenyje, svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog ne visų advokato pareigų nuostatų turi vienodą įtaką advokato ir kliento santykiams, todėl atitinkamai ne kiekvienas Advokatūros įstatymo, etikos kodekso nuostatų ar kitų įstatymų pažeidimas yra pagrindas advokato profesinei civilinei atsakomybei kilti (Žalėnienė, 2004, p. 145). Viena vertus, pavyzdžiui, tokie advokato veiksmai kaip advokatūros savivaldos institucijų nurodymų nevykdymas, nesąžininga konkurencija su kitais advokatais, netvarkinga advokato išvaizda darbo metu arba nemokėjimas advokatų veiklos privalomų įmokų yra advokatų etikos kodekso nuostatų pažeidimas, tačiau neturi tiesioginės įtakos atidžiam ir rūpestingam kliento pavedimo vykdymui, todėl negali būti pagrindas profesinei civilinei atsakomybei. Kita vertus, tai yra pakankamas pagrindas advokatui iškelti drausminę bylą ir paskirti vieną iš drausminių nuobaudų įtvirtintų Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo (toliau – Advokatūros įstatymas) 53 straipsnyje. Tai iš esmės paneigia anksčiau iškeltą prielaidą, jog advokatas pažeisdamas įstatyme ar etikos kodekse įtvirtintas pareigas, pažeidžia savo kliento interesus ir tai atitinkamai yra pagrindas profesinei advokato civilinei atsakomybei kilti. Todėl vertinant advokato, kaip profesionalo, neteisėtus veiksmus, būtina atsižvelgti į tokias reglamentavimu

įtvirtinamas pareigas, pagal kurias advokatas vykdo būtent kliento pavedimą, o ne į tokias, kurios skirtos santykiams išimtinai su kitais advokatais ir savivaldos institucijomis.

Išanalizavus aukščiau pateiktą informaciją ir aplinkybes, pažymėtina, jog tais atvejais, kuomet advokatas pažeidžia savo profesines pareigas kliento atžvilgiu kyla profesinė civilinė atsakomybė, tačiau, jeigu advokatas pažeidžia savo profesines pareigas teismo ar kitų advokatų atžvilgiu, kyla drausminė atsakomybė. Atitinkamai, advokatų profesinės civilinės atsakomybės atveju nėra pakankama įvertinti advokato veiklą tik įstatymų aspektu ir profesinę etiką reguliuojančių normų kontekste – kartu reikia vertinti ir tai, kokių subjektų atžvilgių egzistuoja pareigos, reglamentuotinos minėtose normose. Taigi, tais atvejais, kuomet advokatas pažeidžia savo profesines pareigas kliento atžvilgiu kyla profesinė civilinė atsakomybė, alternatyviai, jeigu advokatas pažeidžia savo profesines pareigas teismo ar kitų advokatų atžvilgiu, tikėtina, jog kils drausminė atsakomybė. Atitinkamai pareigų, kylančių tarp advokato ir klientu sudarytos sutarties ar imperatyviųjų teisės normų, netinkamas vykdymas ar neįvykdymas, visada yra pagrindas advokato profesinei civilinei atsakomybei kilti, o neteisėtų veiksmų faktas turi būti įrodomas kliento.

Taigi, iš esmės neteisėtų veiksmų kontekste advokato profesinė civilinė atsakomybė gali kilti trejais atvejais: a) atliekant priešingą teisei veiksmą; b) nevykdant specialiosios teisinės pareigos (kylančios tiek įstatymo pagrindu, tiek sutarties pagrindu) c) nevykdant bendrojo pobūdžio pareigos – todėl darytina išvada, jog neteisėtų veiksmų sąvoka yra aiškintina itin plačiai. Tačiau ne visi neteisėti veiksmai, kaip tokie, yra pagrindas advokato profesinei civilinei atsakomybei kilti. Svarbu, jog pareiga veikti tam tikru būdu (arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų) būtų susijusi su kliento pavedimu ir turi nukreipti advokatą veikti jo kliento atžvilgiu.

2.2. Kaltė

Kaltės koncepcija yra reglamentuojama CK 6.248 straipsnyje, kuriame yra numatyta, jog civilinė atsakomybė atsiranda tik kai įpareigotas asmuo yra kaltas, išskyrus įstatymų ar sutarties numatytus atvejus, kai atsakoma be kaltės (griežtoji civilinė atsakomybė). Taigi civilinė atsakomybė gali būti taikoma tik už kaltus neteisėtus veiksmus. Tačiau priešingai nei visos kitos civilinės atsakomybės sąlygos, skolininko kaltė yra preziumuojama, todėl profesinės civilinės atsakomybės atvejui, būtent advokatui pereina įrodinėjimo pareiga. Nagrinėjamu atveju, advokatas turi įrodyti, kad nėra kaltas dėl kilusios žalos.

Antai doktrinoje, vyrauja pozicija, jog jeigu skolininko elgesys konkrečioje situacijoje, nors ir neužtikrino žalos nepadarymo, bet buvo toks kryptingas, kad siekė išvengti žalos, buvo toks intensyvus, kiek tai normaliai reikalaujama ar priimtina toje situacijoje, arba buvo tiek pasyvus, kiek nuo skolininko ir jo kontroliuojamų asmenų protingai vertinant priklausė, o žala atsiradusi dar nuo kitų aplinkybių – to pakanka įrodyti, kad pastarųjų aplinkybių įtaka yra didesnė (Norkūnas, 2002, p. 114). Panašios pozicijos laikosi ir kasacinis teismas aiškindamas notaro profesinę civilinę atsakomybę, jog skolininkui, kuris siekia atskirsti, jog jo veiksmai yra teisėti ir kad jis dėl žalos yra nekaltas, tenka pareiga įrodyti, kad jis yra padaręs viską, ko iš jo šioje situacijoje gali būti protingai reikalaujama, jog žala nekiltų (LAT 2002 m. birželio 13 d. nutartis). Kaip matyti, doktrininiu požiūriu prezumpcijai paneigti reikalinga įrodyti dvi aplinkybes – dedamas maksimalias pastangas ir jog žala kilusi dar nuo kitų aplinkybių. Tuo tarpu, kasacinis teismas aiškina, jog pakanka įrodyti maksimalių pastangų elementą. Taigi advokatas, norėdamas paneigti kaltės, kaip civilinės atsakomybės sąlygos, prezumpciją, turi įrodyti, kad atitinkamoje situacijoje dėjo tokias pastangas, kiek toje situacijoje gali būti protingai reikalaujama, kad žala nekiltų.

Tiek CK 6.246 straipsnio 1 dalyje, tiek CK 6.248 straipsnio 2 dalyje įtvirtinant dvi skirtingas civilinės atsakomybės sąlygas (neteisėtus veiksmus ir kaltę) iš pirmo žvilgsnio galima matyti tam tikrą sąlygų persidengimą straipsnių formuluotėje t. y. jog neteisėti veiksmai yra apimantys kaltę ir atvirkščiai. Toks įspūdis gali susidaryti, kadangi abi teisės normos kalba apie atidumo ir rūpestingumo kriterijų. Kaip bebūtų, šiuo atveju reikalingi pasitelkti lyginamąjį bei teleologinį teisės aiškinimo metodus. Antai, pagal Prancūzijos civilinį kodeksą (pranc. *Code Civil des Français*), bet koks įstatymo pažeidimas suponuoja kaltės buvimą, o kaltė yra ne kas kita, kaip neteisėtas veiksmas ar neveikimas. Tokiu būdu Prancūzijoje šios dvi civilinės atsakomybės sąlygos sutampa, todėl nustačius kaltę nelieta prasmės kalbėti apie neteisėtus veiksmus. Tuo tarpu Vokietijos teisės doktrina, įstatymai ir teismų praktika neteisėtus veiksmus ir žalą padariusio asmens kaltę skiria kaip dvi savarankiškas civilinės atsakomybės sąlygas (Mikelėnas, 1995, p. 223). Vokietijos civilinis kodeksas (vok. *Bürgerliches Gesetzbuch* – toliau BGB) civilinės atsakomybės atsiradimą sieja su tyčiniu arba neatsargiu ir neteisėtu žalos padarymu. Kitaip tariant, matyti, jog Vokietijos jurisdikcijoje įstatymų leidėjo valia buvo išskirti kaltę, kaip būtinąją civilinės atsakomybės sąlygą, kuri pasireiškia nesugebėjimu elgtis taip, kaip to reikalauja teisė ir *bonus pater familias* elgesio standartas. Taigi, Vokietijoje skiriamas objektyvusis veiksmų neteisėtumas ir subjektyvusis veiksmų neteisėtumas, vadinamas kalte (Mikelėnas, 1995, p. 223). Todėl atitinkamai ir Lietuvoje, nors

ir matant, jog minėtos normose įtvirtinamos panašias formuluotės skirtingoms sąlygoms, negalima teigti, jog tarp kaltės bei neteisėtų veiksmų egzistuoja kokio nors sutaptis ir kažkuri iš tų sąlygų „išnyksta“. Tokią poziciją galima grįsti Lietuvos įstatymo leidėjo valia išskirti kaltę kaip savarankišką civilinės atsakomybės sąlygą, kaip kad ir Vokietijoje. Taigi, nors kreditorius ir įrodydamas kitas civilinės atsakomybės sąlygas neprivalo įrodyti advokato kaltės, kaltė vis tik lieka nesutampanti su neteisėtais veiksmais, t. y. savarankiškas juridinis faktas, kurį paneigus, profesinė civilinė atsakomybė kilti negali.

Kaip jau minėta aukščiau nurodyto CK 6.248 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtinta – laikoma, kad asmuo kaltas, jeigu atsižvelgiant į prievolės esmę bei kitas aplinkybes jis nebuvo tiek rūpestingas ir apdairus, kiek atitinkamomis sąlygomis būtina. *Inter alia*, toks apibrėžimas suponuoja objektyviają kaltės sampratą, t. y. reikia vertinti ne asmens psichikos, psichologinę būklę, o jo elgesį remiantis apdairaus, rūpestingo, atidaus žmogaus elgesio standartu. Taigi, nustatant kaltę, kaip profesinės civilinės atsakomybės sąlygą, reikalinga remtis protingumo standartu, sąžiningumo bei profesinio rūpestingumo kriterijais.

2.2.1. Profesinio rūpestingumo pareiga

Nors ir rūpestingumo pareiga galioja absoliučiai kiekvienam subjektui, tačiau pareigos laipsnis, pobūdis bei turinys nėra vienodas visiems asmenims. Rūpestingumo pareigos laipsnis atitinkamai kinta priklausomai nuo asmens profesijos, atliekamo darbo bei kvalifikacijos. Taigi rūpestingumo pareiga, kylanti advokatui turi savo ypatumų ir yra skirtinga nuo įprasto subjekto rūpestingumo pareigos.

Antai, kasacinis teismas yra išaiškinęs, jog bankininkų, auditorių, teisininkų darbo specifika sąlygoja jų profesinės civilinės atsakomybės atsiradimo pagrindus ir jos ypatumus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 22 d. nutartis). Atitinkamai, Diuseldorfo apygardos teismas (vok. *Landgericht of Düsseldorf*) 1994 m. konstatavo, jog profesionaliai pasirengusiems minėtų profesijų vadovams turi būti taikomas aukštesnis elgesio standartas (Čerka, 2002, p 64). LR CK 6.256 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog jeigu sutarties vykdymas vienai iš šalių tuo pačiu yra ir profesinė pareiga veikla, ši šalis privalo vykdyti sutartį ir pagal tai profesinei veiklai taikomus reikalavimus. Todėl reikalinga atsakyti į klausimą, koks profesinio rūpestingumo standartas yra taikomas advokatams – asmens dedančio maksimalias pastangas ar vidutinio protingo žmogaus? Turint omeny advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo teismų praktikos trūkumą, tam kad atsakyti

į klausimą reikalinga remtis kasacinių teismų išaiškinimais ties panašiomis profesijomis. Todėl atitinkamai daroma prielaida, jog nagrinėjamu klausimu aktuali notarų profesinės civilinės atsakomybės išvystyta teismų praktika, egzistuojanti doktrina bei kitokių profesijų teismų praktika.

Vienoje iš bylų, pasiekusių kasacinę instanciją, nenustatytas asmuo pasinaudojęs suklastotais dokumentais su ieškove sudarė paskolos sutartį, o notaras tokią sutartį patvirtino, dėl to ieškovė patyrė žalą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis). Be kita ko, kasacinio teismo jurisprudencijoje skelbiama ir tai, jog asmuo vykdydamas profesinę veiklą, įsipareigoja veikti pagal jo kvalifikacijai keliamų reikalavimų standartus. Dėl to specialistai, turi specifines profesines pareigas, t. y. jiems taikomi griežtesni atidumo, atsargumo, rūpestingumo reikalavimai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 18 d. nutartis).

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nustatė, jog notarai vykdydami savo pareigas, privalo ne formaliai atlikti notarinius veiksmus, o veikti taip, kad asmenų teisėtų interesų apsauga būtų užtikrinta realiai, o tam reikia imtis ne tik paprasčiausių priemonių, bet visų galimų, kurios notarams yra prieinamos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis). Kasacinis teismas, be kita ko, išskiria, jog notarui yra būtina dėti maksimalias pastangas ir pasitelkti visas priemones neprieštaraujančias įstatymui, kad šios funkcijos būtų atliktos tinkamai. Todėl notaro atveju, kaltė yra paneigiama, jeigu yra imamasi maksimalių atidumo, atsargumo, rūpestingumo priemonių, t. y. asmeniui tenkinant *bonus pater familias* standartą.

Be kita ko, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra suformavęs teismų praktiką, jog pakankamas notaro civilinės atsakomybės pagrindas yra paties mažiausio laipsnio neapsižiūrėjimas, neatidumas ar net klaida (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. sausio 21 d. nutartis).

Notaras yra profesionalas. Todėl notaro, kaip profesine veikla užsiimančio asmens, elgesio standartas yra profesionalui taikytinas rūpestingumo standartas, t. y. savaime aukštesnis, lyginant su įprastai civilinių teisinių santykių dalyviams taikomais atidumo, atsargumo ir rūpestingumo standartais. Notarai yra teisininkai profesionalai, kurie turi reikiamų profesinių žinių, įgūdžių ir kompetencijų valstybės pavestoms funkcijoms vykdyti įstatyme nurodytose privatinės teisės srityse. Notaro teisinių žinių pobūdis ir profesinė patirtis lemia, jog tarp notaro ir asmens, kuriam atliekamas notarinis veiksmas, neretai susiformuoja informacijos asimetrija, todėl notarinių veiksmų dalyviams gali būti sudėtinga vertinti notaro suteiktos paslaugos kokybę (Mikalonienė et al. 2019 p. 97-100). Taigi atitinkamai, kad

veiksmingai būtų užtikrinta notarų paslaugų kokybė teisės aktai nustato kvalifikacinius reikalavimus asmeniui, ketinančiam tapti notaru (patirtis, išsilavinimas) bei reikalavimą notarui nuolat palaikyti ir kelti profesinę kvalifikaciją – tobulinti profesines žinias, įgūdžius ir kompetencijas (Notariato įstatymo 3 straipsnis, 4 straipsnis). Pateiktą analizę galima pritaikyti ir prilyginti advokatų profesijos atstovams, kadangi advokatui yra pavesta itin svarbi funkcija, t. y. atstovaujant klientą siekti, jog teisingumas jo atžvilgiu būtų įgyvendintas. Todėl pagal esamą aukštos kvalifikacijos profesijų praktiką yra stipriai tikėtina, jog advokatui, kiek tai liečia profesinį rūpestingumą, būtina vadovautis maksimalių pastangų standartu. Kitaip tariant, advokatui reikalinga padaryti viską, kas įmanoma, elgtis maksimaliai rūpestingai bei dėmesingai atitinkamoje situacijoje. Todėl advokatas privalo imtis visų įmanomų ir teisėtų priemonių, kuriomis būtų įgyvendinami teisėti kliento interesai. Kiekvienas asmuo besikreipiantis į advokatą tikisi profesionalios ir kompetentingos teisinės pagalbos. Jeigu atsitinka taip, jog advokatas savo profesinio rūpestingumo pareigos nevykdo ar ją vykdo netinkamai – pažeidžiamos pagrindinės pareigos nustatytos sutartyje su klientu. Būtent tos pareigos, kurios nustatytos teisinių paslaugų sutartyje, reiškia advokato pareigą padaryti viską, kas yra įmanoma, kad būtų pasiektas geriausias – kliento interesus tenkinantis – rezultatas (Graziano, 2008, p.1035).

Taigi analogiškai (lyginant su notarais), tokia pačią išvadą galima vesti ir advokato profesijai – tarp kliento ir advokato susiformuoja informacijos asimetrija ir klientui gali būti sudėtinga vertinti suteiktos paslaugos kokybę. Tuo pačiu tikslu advokatams kone analogiškus kvalifikacinius reikalavimus, susijusius su patirtimi, išsilavinimu bei paties profesinės kvalifikacijos kėlimu. Atsižvelgiant į notarų ir advokatų profesinius panašumus, matyti, jog advokato profesijai yra suformuotas maksimalių pastangų standartas.

2.3. Priežastinis ryšys

LR CK 6. 247 straipsnyje yra įtvirtinta, jog atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu. Doktrinoje šiuo klausimu ginčų nekyla ir yra vieningai sutariama, kad civilinė atsakomybė atsiranda tik esant tam tikram ryšiui tarp asmens veikos ir atsiradusios žalos (Mikelėnas, 1995, p. 196). Tačiau nors ir priežastinis ryšys, kaip būtina civilinės atsakomybės sąlyga, yra įstatymo leidėjo išskiriama, vis dėl to nėra pateikiamas jos

apibrėžimas ir nustatymo kriterijai. Atitinkamai uždavinys sukonkretinti priežastinį ryšį lieka doktrinai bei teismų praktikai. Vis dėlto doktrinoje pasigendama vieningos nuomonės nustatant, kokio pobūdžio tas ryšys turi būti, kad asmeniui būtų galima taikyti civilinę atsakomybę (Mikelėnas, 1995, p. 197). Analizuojant priežastinį ryšį yra pasitelkiama įvairūs kriterijai, testai, doktrinos, teorijų aprašymai, be kita ko, ir kritika, kad visa tai negali būti pritaikoma visiems atvejams (Mikalonienė et al. 2019 p. 178). Todėl egzistuoja keista padėtis – nors priežastinis ryšys yra būtinoji civilinės atsakomybės sąlyga, tačiau kartu ji yra ir labiausiai ginčytina bei neapibrėžta sąlyga.

Nepaisant doktrinoje esančio skirtingo požiūrio į priežastinio ryšio apibrėžimą ir nustatymą, daugelyje jurisdikcijų nustatymo procesas skirstomas į du etapus (Mikalonienė et al. 2019 p. 178):

1. Faktinio priežastinio ryšio nustatymas;

2. Teisinio priežastinio ryšio nustatymas, t. y. klausimo, už kuriuos savo konkrečius veiksmu padarinius atsako žalą padaręs asmuo, nustatymas. Dar kitaip ši sąvoka įvardijama kaip atsakomybės ribų sąvoka (angl. *scope of liability*). Be kita ko, nustatinėjant priežastinį ryšį tarp advokato neteisėtų veiksmų bei atsiradusios žalos, svarbu suprasti, jog įstatymų leidėjas įtvirtinęs lanksčia priežastinio ryšio nuostata, kurios lankstumas bei visapusiškumas leidžia teismui konkrečioje byloje atsižvelgti į daugelį reikšmingų nagrinėjamai bylai aplinkybių, tokių kaip ieškovo elgesys, advokato kaltes laipsnis ir panašiai (Žalėnienė, 2004, p. 147). Priežastinio ryšio nustatymas reikšmingas tuo, jog dėl jo nebuvimo prievolė atlyginti materialinę žalą nekyla. Taigi, tam kad būtų įvykdytas teisingumas ir nukentėjusiajam būtų kompensuota žala, svarbu įvertinti visų aplinkybių visumą ir nustatyti, ar egzistuoja priežastinis ryšys tarp civilinės atsakomybės sąlygų – neteisėtų veiksmų ir žalos.

Vadovaujantis tokiu požiūriu, tam, kad neteisėtus veiksmus atlikęs subjektas būtų pripažintas atsakingu už žalą, nukentėjęs asmuo turi įrodyti du dalykus: a) jog neteisėti veiksmai buvo „faktinė žalos priežastis“; b) žala patenka į „atsakomybės ribas“. Pagal tokį supratimą reiškia, jog faktinis ryšys yra grynai faktinio pobūdžio, o atsakomybės ribos yra ne priežastinė, o norminė kategorija (Hamer, 2004, p. 155). Pavyzdžiui, asmuo X išnarina asmeniui Y pirštą. Asmenį Y vežant į ligoninę greitosios pagalbos automobilis patenka į avariją ir avarijos metu išnarinamas asmens Y petys. Pagal minėta požiūrį asmens X veiksmai nėra laikyti asmens Y peties išnarinimo priežastimi. Kitaip tariant, antrasis išnarinimas, nepatenka į asmens X teisinės atsakomybės ribas, kadangi yra skirtumas tarp faktinės priežasties ir teisiškai reikšmingos priežasties, kuri nulemia atsakomybę.

Antai, Europos deliktų teisės principuose (*Principles of European Tort Law*) priešastiniam ryšiui skirtos taisyklės suskirstytos į skirtas faktiniam priešastiniam ryšiui (3:101–3:106 straipsniai) ir teisiniam priešastiniam ryšiui (3:201 straipsnis). Nors CK ir kituose įstatymuose faktinis ir teisinis priešastinis ryšys nėra išskiriamas, tačiau ne vienoje byloje Lietuvos teismų yra akcentuotinas faktinis ir teisinis priešastiniai ryšiai. Antai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šiuo klausimu yra pasisakęs, kad priešastinio ryšio nustatymo civilinėje byloje procesą sąlygiškai galima padalyti į du etapus. Pirmajame etape *conditio sine qua non* (būtina, privaloma sąlyga) testu (ekvivalentinio priešastinio ryšio teorija) nustatomas faktinis priešastinis ryšys ir sprendžiama, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmų, t. y. nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Antrajame etape nustatomas teisinis priešastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisiškai nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo. Nustatant teisinį priešastinį ryšį, reikia įvertinti atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. birželio 4 d. nutartis). Taigi iš esmės faktinio ir teisinio priešastinio ryšio santykis yra toks, jog faktinis priešastinis ryšys laikytinas teisinio priešastinio ryšio būtina (nors ir nepakankama) sąlyga. Kitaip tariant, jeigu faktinis priešastinis ryšys nėra nustatomas, civilinė atsakomybė apskritai yra negalima (Mikalonienė et al. 2019 p. 182). Dėl tokio požiūrio ir suvokimo yra kritikuotinas kasacinio teismo praktikoje priimtas išaiškinimas, jog priešastinis ryšys yra galimas ir nesant faktinio priešastinio ryšio (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 26 d. nutartis). Kasacinis teismas nurodė, kad priešastinio ryšio nustatymo ypatumas neveikimo atveju yra tas, jog neveikimo atveju nėra veiksmo, dėl kurio galėtų būti sprendžiama, ar jis pripažintinas *conditio sine qua non* konkrečių neigiamų padarinių atžvilgiu, todėl nėra ir faktinio priešastinio ryšio. Tačiau teisine prasme pripažįstama, kad priešastinis ryšys yra, jeigu asmuo turėjo pareigą ką nors atlikti, koku nors būdu veikti, tačiau neveikė, ir toks, neadekvatus susiklosčiusiai faktinei situacijai, jo elgesys pakankamai prisidėjo prie žalos atsiradimo, tiesiogiai sukeldamas žalingus padarinius arba sukurdamas sąlygas tokiems padariniams atsirasti. Taigi net ir nesant faktinio priešastinio ryšio, teisinis priešastinis ryšys gali būti nustatomas ir to gali pakakti civilinei atsakomybei taikyti. Priešingai, kitose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bylose aiškiai ir nedviprasmiškai nurodoma, kad faktinį priešastinį ryšį nustatyti būtina. Antai, 2015 m. gruodžio 11 d. nutartimi kasacinis teismas gražino bylą nagrinėti pirmosios instancijos teismui

dėl to, jog byloje nebuvo nustatytas faktinis priežastinis ryšys, nurodydamas, kad pirmiausia reikalinga nustatyti faktinį priežastinį ryšį, o paskui spręsti dėl teisinio priežastinio ryšio (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis).

Be kita ko, svarbu ir tai, jog žalos atsiradimas galimas ir esant kelių asmenų neteisėtiems veiksams, tokiais atvejais, teismas nagrinėdamas reikalavimą atlyginti atsiradusią žalą, turi nustatyti priežastinį ryšį tarp kiekvieno asmens neteisėtų veiksmų, kurie sąlygojo žalos atsiradimą ir tų veiksmų pasekmių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis).

Taigi atsižvelgiant į tai kas išdėstyta aukščiau, advokato profesinei civilinei atsakomybei kilti, būtiną nustatyti faktinį priežastinį ryšį, kadangi tai yra būtina sąlyga teisinio priežastinio ryšio sąlyga. Atitinkamai turėtų būti laikoma, kad faktinis priežastinis ryšys yra advokato profesinės civilinės atsakomybės sąlyga.

2.4. Žala

Žalos atlyginimo apibrėžia aukščiausios teisinės galios aktas – Lietuvos Respublikos Konstitucija. Joje *expressis verbis* yra įtvirtina, jog asmeniui padaryta materialinė (ar moralinė) žala turi būti atlyginta įstatymų nustatyta tvarka (Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalis). Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas) savo teisminėje praktikoje yra konstatavęs, jog būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę (ar moralinę) žalą yra konstitucinis principas. Įtvirtinant tokį principą siekiama užtikrinti, kad asmenims, patyrusiems materialinę (ar moralinę) žalą, ji bus atlyginta (Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarimas). Galima konstatuoti, jog materialinės žalos atlyginimas yra konstitucinio lygmens vertybė, o teisinis institutas, kuris tokios žalos atlyginimą įgyvendina turtine prasme, vadinamas civiline atsakomybe. Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti (Konstitucinio teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas). Taigi patyrus žalą, įgyjama teisė reikalauti, kad ji būtų atlyginta, o kaltas asmuo privalo ją atlyginti visiškai

Žala yra viena iš būtinųjų civilinės atsakomybės sąlygų bei nėra preziumuojama, tad jos įrodyti jos dydį pareiga vėlgi tenka ieškovui. Tai yra nukentėjusiojo turtinio ar kitokio intereso pažeidimas, t. y. nukentėjusiojo turtiniai ar kitokie praradimai, dėl kurių nukenčia jo turtinė padėtis arba padaromas neigimas poveikis neturtiniams interesams (žmogaus sveikatai,

gyvybei, garbei, orumai ir t. t.) (Mikelėnas *et al.* 2003, p. 340). Atitinkamai žalą įvertinta pinigais laikoma nuostoliais, o šie yra skirstomi į tiesioginius nuostolius ir negautas pajamas. Minėtasis nuostolių kvalifikavimas yra pateikiamas žemiau.

Advokatai yra taikomas bendrasis visiškos atsakomybės principas, kuris reiškia, jog advokatas, savo veiksmais sukėlęs žalą kitam asmeniui, privalo atlyginti tiesioginius ir netiesioginius nuostolius (Žalėnienė, 2004, p. 146). Paraleliai svarbus yra visiškas žalos atlyginimo principas įtvirtintas CK 6.251 straipsnyje. Šis principas reiškia, jog žalą reikalingą tiksliai įvertinti tam kad nukentėjusiam būtų atlyginta tiek, kiek jis iš tikrųjų prarado. Jeigu advokatai būtų priteisiama daugiau žalos negu ieškovas patyrė, tuomet atsakomybė vykdytų baudimo funkciją. Atvirkščiai, jeigu ieškovui priteisiama, tai galima kvalifikuoti kaip nepagrįsta praturtėjimą, o tuo atveju kai priteisiama mažiau – civilinė atsakomybė neatliktų kompensavimo funkcijos (Mikelėnas *et al.*, 2003 p. 346). Taigi, ieškovas iš advokato, kuris neteisėtais veiksmais sukėlė žalą, turi teisę reikalauti, kad jam būtų atlyginta: tiesioginiai nuostoliai, negautos pajamos, neturtinė žala, protingos išlaidos, skirtos žalos prevencijai ar žalos mažinimui, protingos išlaidos, susijusios su civilinės atsakomybės ir žalos įvertinimu, protingos išlaidos, susijusias su nuostolių išieškojimu ne teismo tvarka. Papildomai, našta dėl žalos įrodymo ir visiško nuostolių atlyginimo principo įgyvendinimo krenta nuo advokato neteisėtų veiksmų nukentėjusiajam asmeniui.

Tiesioginiai nuostoliai yra asmens turto neteikimas arba sužalojimas, turėtos tiesioginės išlaidos. Šiuo atveju tai galėtų būti ieškovo išlaidos kito advokato teikiamoms paslaugoms apmokėti civilinėje byloje dėl advokato profesinės civilinės atsakomybės bei žyminis mokestis.

Negautos pajamos (netiesioginiai nuostoliai) tai viena iš sutartinės atsakomybės taikymo priemonių. Negautos pajamos yra atlyginamos tik atsižvelgiant į tai, ar iš tikrųjų jos realiai patirtos, o ne tikėtinos (Mikelėnas *et al.*, 2003 p. 342). Kitaip tariant, bylos šalis, reikšdama reikalavimą dėl netiesioginių nuostolių atlyginimo, turi įrodyti jos patirtą negautą pelną. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, jog patirti netiesioginiai nuostoliai turi būti pagrįsti realiomis, neišvengiamomis, o ne tikėtinomis pajamomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis). Dėl to būtina atsižvelgti į realias kreditoriaus galimybes gauti tokių pajamų, jo ankstesnes pajamas, taip pat jo pasiruošimą ir priemones, kurių jis ėmėsi siekdamas gauti tokių pajamų. Taigi negautų pajamų atveju ieškovas turėtų įrodyti kuo realiai pasireiškia jo negautos pajamos, kurias jis būtų gavęs, jeigu advokatas nebūtų padaręs žalos.

Paraleliai svarbus yra lūkesčio interesas, kuris yra teismo ginamas sutartinės atsakomybės atveju. Atsižvelgiant į kasacinio teismo išaiškinimą lūkesčio interesas yra tai ką sutarties šalys turi gauti tinkamai vykdydamos sutartį (Lietuvos Aukščiausiojo teismo nutartis 2019 m. gruodžio 2 d. nutartis Nr. e3K-3-357-313/2019). Taigi, tai ko šalis negauna, kai sutartis nevykdoma yra lūkesčio pažeidimas, o lūkestis susiformuoja, kai sutartis sudaroma. Turint tai omenyje, reikalinga prisiminti, jog teisinių paslaugų, kaip prievolės, rūšis yra pasiekti dėti maksimalias pastangas, o ne pasiekti tam tikrą rezultatą. Todėl reikalauti iš advokato atlyginti žalą, pastarajam pralaimėjus bylą, kad ir kaip tai buvo padaryta (teikiant nekvalifikuotas pastangas, praleidus apeliacinio ar kasacinio skundo terminą ir pan.), negautų pajamų forma yra objektyviai neįmanoma. Jeigu bandytume teigti priešingai, tai reikštų ir priimto teismo sprendimo (nutarties) ydos prezumpcija, kas savo ruožtu prieštarautų teismo sprendimo *res judicata* galiai.

Neturtinė žala tai asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais (CK 6.250 straipsnio 1 dalis). Neturtinės žalos atveju ieškovas jos reikalauti advokato gali tik tais atvejais jeigu žala padaryta dėl advokato nusikaltimo, žala padaryti asmens sveikata, dėl asmens gyvybės atėmimo ir kitais įstatymo nustatytais atvejais. Pavyzdžiui advokatui pažeidus asmens teisę į privatų gyvenimą, pažeidus asmeninių užrašų ir informacijos konfidencialumą, neteisėtai atskleidus duomenis apie asmens sveikatos būklę, paskleidus duomenis, žeminančius asmens garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis).

Paskutiniųjų įvardintų protingų išlaidų kategorija yra iš esmės savaime suprantama ir yra apibrėžiama kaip nuostolių sudėtis, tiek tiesioginių, tiek netiesioginių nuostolių (CK 6.249 straipsnio 4 dalis). Platesnio paaiškinimo reikalauja išlaidos, susijusios su civilinės atsakomybės ir žalos įvertinimu, tais atvejais kuomet ieškovas neturi kompetencijos apskaičiuoti žalos dydį. Jeigu yra reikalinga atlikti specifinius skaičiavimus, gali prireikti samdytis atitinkamus ekspertus, turinčius kompetenciją tai padaryti. Be kita ko, ieškovas gali iki civilinės bylos iškėlimo gali būti pasitelkęs kitą advokatą ar skolų išieškojimo bendrovę išieškoti žalą ne teismo tvarka. Visą šią išlaidų grupę, kuri įtvirtinta 6.249 straipsnio 4 dalyje vienija protingumo kriterijus. Tai reiškia, kad tokios išlaidos turi būti pagrįstos – pavyzdžiui, ieškovas gali samdytis daugiau nei vieną ekspertą, kai tai objektyviai nėra reikalinga, įvertinti tam tikrą žalos dydį. Tokias neprotingas išlaidas teismas turi sumažinti remiantis minėto protingumo kriterijumi.

Civilinės atsakomybės kontekste egzistuoja prarastosios galimybės doktrina, pagal kurią sutarties ar generalinio delikto pažeidimas užkerta kelią ieškovui gauti tam tikrą (įprastai piniginę) naudą arba išvengti nuostolių. Nors Lietuvoje ši koncepcija teismų buvo analizuota, tačiau jos pritaikomumas advokato profesinės civilinės atsakomybės kontekste teismų nagrinėtas nebuvo. Kaip bebūtų tokią analizę padaryti galima pasitelkiant minėtuosius bei užsienio teismų išaiškinimus. Prieš tęsiant šiame kontekste galima išskirti du momentus, kai advokatas neteisėtais veiksmais gali padaryti žalą klientui – atstovaujant teisme ir ruošiant dokumentus, teikiant konsultacijas bei išvadas kai tai nėra susiję su atstovavimu teisme

Antai, *Allied Maples Group Ltd. v. Simmons & Simmons* byloje ši doktrina buvo pritaikyta advokato profesinės civilinės atsakomybės kontekste. Minėtoje byloje advokatas buvo neapdairus, patardamas ieškovui verslo perėmimo klausimu. Tapus įmonės savininko ieškovui perėjo prievolės, kurių negalima buvo reikalauti įvykdyti iš pardavėjo, nors prieš perkant įmonę, jos galėjo būti identifikuotos. Teismas palaikė ieškovo reikalavimą, kadangi advokatas atėmė iš ieškovo šansą nusipirkti įmonę be papildomų paslėptų prievolių, taigi advokatas turėjo atlyginti visą žalą, kurią sukėlė dėl netinkamų konsultacijų (Van Gerven *et al.*, 2000, p 221). Tačiau žvelgiant į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudenciją, prarastosios galimybės pinigine verte turi būti pagrįsta realiomis, įrodytomis, neišvengiamomis, o ne tikėtinomis (hipotetinėmis) pajamomis ar išlaidomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis). Taigi matyti, jog kasacinio teismo pozicija ties prarastosios galimybės pinigine verte yra pakankamai griežta – prarastoji galimybė turi būti pagrįsta, ne hipotetinė ir įrodyta. Antai, Kvebeko Apeliacinis 2018 m. gruodžio 14 d. išnagrinėjo bylą dėl advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo prarastosios galimybės kontekste (Kanados Apeliacinio Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis). Byloje ieškovas, kreipėsi į teismą su reikalavimu priteisti iš advokatų nuostolius, kadangi šie savo neveikimu neiškeldami bylos prieš ieškovo skolininkus, neįgyvendino galimybės išieškoti suteiktų paskolų. Apeliacinės instancijos teismas palaikė pirmosios instancijos teismo poziciją, jog net jeigu advokatai ir būtų teikė ieškinį dėl minėtųjų paskolų, kurios buvo užtikrintos hipoteka, ieškovas būtų atgavęs tik dalinę sumą – iš reikalaujamų 500 000 dolerių, tik 67 247 dolerius, kadangi pagal tuometinę rinką, tik tokiai sumai buvo galima realizuoti hipoteka įkeistą turtą. Apeliacinės instancijos teismas papildomai argumentavo, jog prarastosios galimybės doktrina turi būti taikoma tik išimtiniais atvejais, kai teisėjas susiduria su situacija, kai žala gali būti suprantama ir įvertinama tik tikimybiškai ar statistiškai, t. y. kai neįmanoma protingai įvertinti pagal objektyvius įrodymus. Toks požiūris, kaip matyti, prieštarauja

Lietuvos teismų pozicijai, jog prarastoji galimybė turi būti įrodyta objektyviais ir konkrečiais duomenimis, o ne hipotetiškai. Kaip bebūtų, galima daryti išvadą, jog parastos galimybės doktrinos taikymas yra mažai tikėtinas, kuomet advokatas, pavyzdžiui, praleidžia procesinių dokumentų pateikimo terminą be pateisinamų priežasčių ir taip nėra priimamas sprendimas (nutartis) jo kliento naudai. Tačiau matyti, jog kai tai yra susiję su teisinėmis konsultacijomis, teikiamomis išvadomis ne teismo procese arba tam tikrais atvejais ir teismo procese neiškeliant kliento skolininkui civilinės bylos (pavyzdžiui, kai tai susiję su adekvačiai užtikrintų paskolų išieškojimu) prarastos galimybės taikymas yra galimas. Taikymo atveju, prarastą galimybę reikia pagrįsti, konkrečiais ir ne hipotetiniais įrodymais.

3. KITI KLAUSIMAI SUSIJĘ SU ADVOKATŲ PROFESINE CIVILINE ATSAKOMYBE LIETUVOJE

Šioje dalyje analizuojami kiti aktualūs klausimai, kurie iki šiol darbe buvo nepaliečiami arba paliečiami tik fragmentiškai. Aktualiausi, tinkamai nepaliesiti klausimai advokato profesinės civilinės atsakomybės klausimai šiuo atveju yra: advokato netiesioginė profesinė civilinė atsakomybė Lietuvoje; advokato privalomojo profesinės civilinės atsakomybės draudimo sistemos veikimas žalos padarymo atveju; atleidimo nuo advokatų profesinės civilinės atsakomybės, jos netaikymo ir apribojimo galimybės.

3.1. Advokato netiesioginė profesinė civilinė atsakomybė

Kaip minėta aukščiau – advokatas privalo atlyginti žalą, nors tos žalos ir nepadarė, tačiau yra atsakingas už tą žalą padariusio asmens veiksmus, kadangi žala sukelta netiesiogiai advokato veikimo ar neveikimo, t. y. pasireiškia kitų asmenų, pasitelktų į pagalbą netinkamu veikimu ar neveikimu. Pastarasis reguliavimas bendrąja prasme kyla iš CK 6.246 straipsnio 1 dalies – iš civilinės atsakomybės instituto. Atsakomybė taikoma asmeniui, samdančiam dirbti asmenis pagal civilinę sutartį, jeigu veikiama samdančiojo asmens nurodymu ir veikiama samdančiajam asmeniui kontroliuojant (Ambrasienė *et al.*, 2004, p. 215). Taigi galima sakyti, jog netiesioginė civilinė atsakomybė yra vienas iš civilinės atsakomybės, todėl ir advokato profesinės civilinės atsakomybės, ypatumų.

Lietuvos Respublikos darbo kodekse (toliau – DK) įtvirtinta, jog darbuotojas, tai fizinis asmuo, įsipareigojęs atlygintinai atlikti darbo funkciją pagal darbo sutartį su darbdaviu, *inter alia*, turintis darbinį teisingumą ir veiksnumą (DK 21 straipsnio 1 dalis). Pastarąją darbuotojo sampratą lyginant su CK 6.264 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, matyti, kad skiriasi jų atsakomybės taikymo ribos – pagal CK darbuotojais laikomi asmenys, atliekantys darbą darbo sutarties arba civilinės sutarties pagrindu, jeigu jie veikia atitinkamo juridinio ar fizinio asmens nurodymu ir jo kontroliuojami, o pagal DK atsakomybė kyla tik esant sudarytai darbo sutarčiai. Tačiau bet kokių atveju, civiline prasme darbuotojas, tai toks asmuo, kuris dirba pagal darbo arba civilinę sutartį ir veikia kitos šalies nurodymais ir yra jos kontroliuojamas. Taigi, advokato profesinės civilinės atsakomybės kontekste, tai gali būti jo padėjėjas, sekretorė ir panašiai.

Išanalizavus Lietuvos teismų praktiką, matyti, kad kyla nemažai problemų vertinant darbdavio veiksmus. Antai, kasacinis teismas byloje 2013 m. byloje, pažymėjo Lietuvos

teismų praktikoje įtvirtintą praktiką, kad samdančio darbuotojus asmens atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl jo darbuotojų kaltės, atveju priežastinis ryšys yra dvejopo pobūdžio – jis turi būti nustatytas ne tik tarp darbuotojo veiksmų ir žalos, tačiau taip pat tarp samdančio darbuotojus asmens ir žalos padariusio asmens veiksmų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis). Minėtoje 2013 m. ginčas kilo dėl atsakomybės už darbuotoją, kuris pažeisdamas intelektualinės nuosavybės teises, t. y. neturėdamas ieškovo, kaip autorių teisių turėtojo, leidimo įrašė programas į kompiuterį. Esminė įrodinėtina aplinkybė byloje buvo ta, ar darbuotojas tai padarė savo iniciatyva kaip atskiras fizinis asmuo ar atlikdamas darbo funkcijas. Darbdavys, siekdamas išvengti atsakomybės, įrodinėjo, jog darbuotojo veiksmai nebuvo susiję su darbo funkcijomis. Šioje byloje buvo konstatuota, kad vis tik apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai preziumavo, jog darbuotojas, atlikdamas neteisėtus veiksmus atliko darbo funkcijas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 11 d. nutartis). Šioje byloje akcentuotinas kasacinio teismo anksčiau išaiškintas svarbus įrodinėjimo aspektas. Viena vertus, kasacinio teismo pasakyta, jog žalos padarymo metu darbuotojas neatliko darbo funkcijų tenka darbdaviui, kadangi preziumuojama, kad darbuotojas žalą padarė eidamas darbines pareigas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis). Antra vertus, kasacinis teismas pažymėjo, jog darbdavys byloje turėjo nustatytą vidaus tvarką šiais klausimais (pateiktos instrukcijos, paaiškinimai, ko negalima daryti) bei su ja tinkamai supažindino kaltą darbuotoją, todėl neturėtų būti atsakingas, nepaisant to, jog darbuotojas atliko neteisėtus veiksmus. Analogiškas išaiškinimas pateiktas ir kitoje kasacinio teismo nutartyje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis). Taigi matyti, jog pagal Lietuvos teismų praktika netiesioginės atsakomybės atveju reikalinga vertinti ne tik darbuotojo kaltus veiksmus – ar ir jis veikė atidžiai bei rūpestingai, bet ir darbdavio (ar jis padarė viską kas priklauso darbdaviui). Atsižvelgus į kasacinio teismo jurisprudenciją, galima manyti, kad netiesioginės profesinės civilinės atsakomybės atveju, jo veiksmai taip pat gali būti vertinami.

Tačiau išanalizuotas darbdavio veiksmų vertinimas netiesioginės atsakomybės atveju, gali būti kritikuotinas, atsižvelgus užsienio šalių teisę. Atsižvelgiant į įstatymo leidėjo valią ir į tai, jog CK buvo parengtas pasitelkiant Kvebeko civilinį kodeksą (toliau – KCK) (Sauliūnas, 2002, p. 2) bei įvertinus KCK 1463 straipsnio nuostatą, kurioje numatyta, jog samdantysis asmuo yra atsakingas už žalą, kuri yra sukeliama tų asmenų, kuriuos jis samdo, kaltės, vykdant jiems būdingas funkcijas, matyti, jog iš esmės ši bendroji formuluotė kone identiška CK. Žiūrint į Vokietijos BGB 831 straipsnį, be bendrosios, matyti formuluotė, jog žalos atlyginimo pareiga neatsiranda, jeigu samdantis asmuo, parinkdamas samdomą asmenį, ir jeigu jis

parūpina įrankius (ir) ar priemones arba vadovauja darbų atlikimui, parūpinimo ir (ar) vadovavimo metu nepažeidė būdingos rūpestingumo pareigos arba žala būtų atsiradusi net ir laikantis rūpestingumo pareigos laikymuisi. Taigi šios normos reiškia dvi skirtingas deliktų tradicijos koncepcijas. Vokiškojoje tradicijoje, eksplicitiškai įtvirtinta, jog norint taikyti darbdaviui netiesioginę civilinę atsakomybę už darbuotojų veiksmais padarytą žalą tretiesiems asmenims, nepakanka vien darbuotojo kaltų veiksmų – papildomai žiūrima, ar darbdavys viską padarė, kas jam yra būdinga, t. y. . ar darbdavys nepažeidė jam būdingos rūpestingumo pareigos atsirinkdamas darbuotojus, vadovaudamas jų darbui, parūpindamas įrankius ir (ar) priemones. Tuo tarpu Kanados Kvebeko provincijoje nustatyta priešingai – tokių eksplicitinių išsireiškimų, kaip antai BGB, nėra. Taigi, pagal KCK, netiesioginės civilinės atsakomybės atveju darbdavio kaltė neanalizuojama. Be kita ko, kasacinis teismas, yra priėmęs išaiškinimą, jog, darbdavys CK 6.264 straipsnio prasme yra netiesioginės civilinės atsakomybės subjektas, tai reiškia, kad paties darbdavio neteisėti veiksmai, kaip jie (neteisėti veiksmai) suprantami pagal CK 6.246 straipsnio 1 dalį ir 6.263 straipsnio 1 dalį, nėra būtinoji civilinės atsakomybės taikymo pagal CK 6.264 straipsnį sąlyga, kitaip tariant, nėra atskirai nustatomi sprendžiant, ar darbdavys yra atsakingas pagal šią materialiosios teisės normą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 5 d. nutartis). Todėl atsižvelgus į įstatymo leidėjo valią bei į vieną iš dabartinio CK šaltinių darytina išvada, jog kasacinio teismo jurisprudencija dėl darbdavio veiksmų vertinimo netiesioginės civilinės atsakomybės atveju nesutampa, tiek su kitais išaiškinimais, tiek su įstatymo formuluote.

Esminė reikšmę netiesioginės civilinės atsakomybės taikymui turi ta aplinkybė, jog darbuotojas darydamas žalą tikrai veikė kaip darbuotojas, t. y. atliko veiksmus susijusius su darbo procesu, o ne savo asmeniniais interesais kaip privatus asmuo (Mikelėnas, et al, 2003, p. 368). Kuomet darbuotojas padaro žalą ne darbo metu, arba veiksmai nėra susiję su darbdavio nurodymų vykdymu, atsako pats darbuotojas. Taigi nėra svarbu, ar darbuotojas žalą padarė darbo vietoje ar kokioje nors kitoje – svarbiausia, jog žala padaryta veikiant darbdavio interesais, atliekant darbinės funkcijas.

3.2. Atleidimas nuo advokatų profesinės civilinės atsakomybės, jos netaikymas ir apribojimas

Advokato profesinės civilinės atsakomybės netaikymą bei atleidimą reglamentuoja CK 6.253 straipsnis. Civilinė atsakomybė advokatui nėra taikoma, taip pat advokatas gali būti

visiškai ar iš dalies atleistas nuo civilinės atsakomybės šiais pagrindais: dėl nenugalimos jėgos, valstybės veiksmų, trečiojo asmens veiksmų, nukentėjusio asmens veiksmų, būtinojo reikalingumo, būtinios ginties, savigynos. Taigi iš esmės tai yra advokato gynybos būdai – sėkmingai įrodžius nors vieną advokatas sėkmingai gali apsiginti nuo profesinės civilinės atsakomybės taikymo. Be kita ko, šiame kontekste svarbu skirti atleidimo bei netaikymo sąvokas. Netaikymo sąvoka yra platesnė ir yra susijusi su bendromis civilinės atsakomybės sąlygomis, pavyzdžiui nėra nustatoma advokato kaltė. Tuo tarpu atleidimas kur kas siauresnė sąvoka, kuomet egzistuoja civilinės atsakomybės sąlygos, tačiau nagrinėjamu atveju advokatas įrodo vieną iš pagrindų, dėl kurių visiškai ar iš dalies gali būti atleistas nuo profesinės civilinės atsakomybės taikymo (Mikelėnas, *et al.* 2003, p. 350). Žinoma, kai kurie iš šių atleidimo nuo profesinės civilinės atsakomybės pagrindų advokatui pritaikyti praktikoje objektyviai neįmanoma. Taigi advokatas norėdamas būti atleistas nuo profesinės civilinės atsakomybės ir naudotis CK 6.253 straipsnio įtvirtintais gynybos būdais turi pareigą įrodyti to pagrindo egzistavimą.

Kaip buvo minėta aukščiau, CK 6.251 straipsnyje yra įtvirtintas visiškas nuostolių atlyginimo principas, tačiau svarbus momentas yra tai, jog ši taisyklė nėra be išimčių. Išimtyšiai taisyklei gali kilti keliais pagrindais – ribotas nuostolių atlyginimas gali būti įtvirtintas specialiuose įstatymuose, pačiame CK arba tarptautinėse sutartyse; taip pat riboti atsakomybę šalims leidžia aukščiau įvardintas sutarčių laisvės principas (Mikelėnas, *et al.* 2003, p. 347). Specialiuose įstatymuose bei CK nėra numatyta ribotos advokato profesinės civilinės atsakomybės, taigi nagrinėjamo darbo kontekste aktualu, tik atsakomybės ribojimo sutartimi analizė. Sutarties šalys gali patvirtinti arba patikslinti įstatymuose nustatytą atsakomybę; numatyti griežtesnę atsakomybę; atsakomybės atsisakyti (Lazauskaitė, 2009, p. 170). Žinoma, sutarčių laisvės principas būdingas tik sutartinei atsakomybei, ne deliktinei, todėl natūralu, jog šalys sutartimi gali riboti tik sutartinę atsakomybę. Todėl atitinkamai natūralu, jog susitarimai dėl deliktinės atsakomybės ribojimo negalimi.

Toks reglamentavimas rodo, kad iš esmės sutartiniuose santykiuose yra galimybė riboti profesinę civilinę atsakomybę, tačiau tokia praktika, atsižvelgus į tai, kad nerasta tokio pobūdžio bylų, Lietuvoje galimai nėra dažna. Tačiau atėmus galimybę sutartiniuose santykiuose susitarti dėl taikytinos atsakomybės ribų, t. y. dar griežtinti advokato profesinės atsakomybės reglamentavimą, galimai advokato profesija taptų nepatraukli, atgrasytų imtis advokato profesinės praktikos.

Advokato profesinės civilinės atsakomybės ribojimo atveju ne ką mažiau aktualus CK 6.252 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti imperatyvai, kokiais atvejais susitarimai dėl civilinės apribojimo ar atsisakymo. Šalių susitarimas dėl atsakomybės apribojimo ar netaikymo negalioja kuomet žala padaryta tyčia ar dėl didelio skolininko neatsargumo, be kita ko, draudžiama apriboti ar panaikinti atsakomybę už sveikatos sužalojimą, gyvybės atėmimą ar neturtinę žalą. Taigi matyti, jog lemiantys elementai ar advokato profesinės civilinės sutartinės atsakomybės gali būti ribojama ar panaikinama yra advokato kaltės forma bei kokiems interesams padaroma žala. Jeigu įrodoma advokato tyčia ar didelis neatsargumas – susitarimas dėl ribotos atsakomybės ar jos panaikinimo negalioja. Jeigu įrodoma ir nustatoma, jog advokatas žalą padarė paprastu neatsargumu – susitarimas dėl civilinės atsakomybės apribojimo ar panaikinimo yra galiojantis. Tačiau jei žala padaroma sveikatos sužalojimu, gyvybės atėmimu arba žala yra neturtinė, advokato ir kliento susitarimas dėl advokato profesinės civilinės atsakomybės bus neaktualus ir neturės galios, neatsižvelgiant į advokato kaltės formą.

Nesutiktina su ta pozicija, jog advokatų privalomasis profesinės civilinės atsakomybės draudimas yra atitinkantis imperatyvą numatytą CK 6.252 straipsnio 2 dalies prasme ir todėl advokato profesinės civilinės atsakomybės ribojimas ar netaikymas sutartimi nėra galimas (Žaliniene, 2004, p. 146). Kaip minėta profesinės civilinės atsakomybės draudimas yra dvejopo pobūdžio, tad draudimu nagrinėjamu atveju nėra ginami išimtinai nukentėjusio asmens interesai, ginami ir advokato interesai. Be kita ko, civilinės atsakomybės draudimas nereiškia pačios civilinės atsakomybės panaikinimo (Mikelėnas, 1995, p. 94). Todėl padariusio žalą asmens civilinė atsakomybė išlieka nepriklausomai nuo to ar civilinės atsakomybės draudimas yra ar ne ir kokia draudimo forma yra pasirinkta. Tai reiškia, kad nors civilinės atsakomybės draudimas yra artimame santykiyje su pačiu civilinės atsakomybės institutu, nes kaip minėta draudikas dažniausiai įsipareigoja atstovauti draudėją (advokatą) teismo procese dėl civilinės atsakomybės, šie institutai yra savarankiškos žalos kompensavimo sistemos. Tai be kita ko suponuoja ir aukščiau aptarti ieškinio senaties terminai draudimo išmokos ir žalos atlyginimo atvejais. Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, jog susitarimo, dėl advokato civilinės atsakomybės apribojimo ar netaikymo, leistinumui lemiančią įtaką gali turėti kokia teisinių paslaugų sutartis yra sudaryta tarp advokato ir kliento – tipinė vartojimo ar atipinė verslinė sutartis. Vartojimo sutarties atveju teismui kaip minėta yra suteikiama sutarties kontrolės teisė. Pastaruoju atveju įrodinėjimo pareiga, jog sąlyga dėl atsakomybės ribojimo ar panaikinimo nėra nesąžininga, tektų verslininkui (CK 6.228⁴ str. 3 d.) Taigi jeigu advokatas ir klientas sudaro vartojimo

teisinių paslaugų sutartį (pavyzdžiui, šeimos teisės klausimais) ir tokia sutartimi šalys susitarė apriboti arba panaikinti advokato profesinę civilinę atsakomybę, kilus ginčui dėl advokato civilinės atsakomybės teismas gali atlikti tokios sutarties sąlygos sąžiningumo kontrolę, o pareiga įrodyti, jog sąlyga nėra nesąžininga tenka advokatui. Paaiškėjus, jog sąlyga yra nesąžininga kliento atžvilgiu, atsakomybė advokatui turi kilti pilna apimtimi.

3.3. Privalomasis advokatų profesinės civilinės atsakomybės draudimas

Kaip jau minėta, advokatui yra privalomas profesinės civilinės atsakomybės draudimas. Todėl matyti, jog advokato profesinės civilinės atsakomybės atveju, šalia civilinės atsakomybės kompensavimo sistemos veikia ir kita – draudiminė žalos kompensavimo sistema. Taigi, atsižvelgiant į tai, jog advokato neteisėtais veiksmais padarytos žalos atveju pradeda veikti draudiminė žalos kompensavimo sistema yra aktualu išanalizuoti klausimus, susijusius su privalomojo advokatų profesinės civilinės atsakomybės draudimo veikimu.

Lietuvoje egzistuoja mišri žalos kompensavimo sistema, kadangi be civilinės atsakomybės instituto žalos kompensavimas nukentėjusiesiems lygiagrečiai yra galimas ir iš kitokių šaltinių – socialinio draudimo, civilinės atsakomybės draudimo ir pan. (Mikelėnas, 1995, p. 97). Profesinės civilinės atsakomybės draudimo institutas paskirtis yra dvejopo pobūdžio (Mikalonienė, *et al.* 2019, p. 270). Šis institutas skirtas tiek atsakingo už žalą asmens, tiek nukentėjusiojo asmens turtiniams interesams apsaugoti. Advokato žalos padarymas sukelia neigiamus turтинiais padarinius pačiam ne tik pačiam advokatui, bet ir pavyzdžiui jo šeimai – didelė žalą padariusio asmens šeima pasmerkama nepritekliams ilgiems metams (Mikalonienė, *et al.*, 2019, p. 270). Tuo tarpu, žalą patyrusiam (nukentėjusiajam) asmeniui profesinės civilinės atsakomybės institutas yra palankus tuo, jog nukentėjusysis nėra priklausomas nuo advokato turтinės padėties, t. y. advokato mokumo. Be kita ko, draudimo teisėje nustatyti draudimo išmokos mokėjimo pagrindai bei terminai leidžia nukentėjusiajam gerokai greičiau nei taikant civilinės atsakomybės institutą, gauti patirtos žalos visišką ar bent dalinį kompensavimą (Mikalonienė, *et al.* 2019, p. 270). Atitinkamai tai reiškia, jog kreipiantis į draudiką žala kompensuojama mažesnėmis sąnaudomis – galima išvengti bylinėjimosi kaštų, kurie būna gana dideli. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo (toliau – Draudimo įstatymas) 111 straipsnis nustato, jog nukentėjęs trečiasis asmuo turi teisę tiesiogiai reikalauti, kad draudikas, apdraudęs atsakingo už žalą asmens civilinę atsakomybę, išmokėtų draudimo išmoką. Papildomai, peržvelgus Lietuvos draudimo įmonių advokatų profesinės civilinės

atsakomybės draudimo taisyklės (pavyzdžiui AB „Lietuvos draudimas“ advokato profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklės), matyti, jog draudikas įsipareigoja ginti draudėjo interesus teismo procese veikdamas su juo bendrai bei padengdamas draudėjo bylinėjimo išlaidas (AB „Lietuvos draudimas“ bendrųjų profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklių Nr. 059 V dalies 9.2.2. punktas).

Advokatūros 20 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta, jog advokato ar advokatų profesinės bendrijos profesinė civilinė atsakomybė už vykdant advokato veiklą fiziniams ar juridiniams asmenims padarytą žalą, viršijančią 290 eurų, draudžiama privalomuoju draudimu. Įstatymo numatyta minimali draudimo suma vienam advokatui 29 000 eurų (Advokatūros įstatymo 8 straipsnio 4 dalis). Jeigu draudimo išmokos nepakanka visai žalai atlyginti, žalą padaręs advokatas atlygina faktinės žalos dydžio ir draudimo išmokos skirtumą (Advokatūros įstatymo 20 straipsnio 9 dalis). Pastaroji norma kartu CK 6.254 straipsnio 2 dalimi atspindi minėtąjį Lietuvos mišriąją žalos kompensavimo sistemą. Apibendrinant aukščiau išdėstyta, darytina išvada, jog dėl advokato veiksmų žalos patyręs asmuo turėtų pirmiausia leisti veikti draudiminei žalos atlyginimo sistemai ir dėl žalos atlyginimo kreiptis į advokato draudiką.

Advokatų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės (toliau – Advokatų draudimo taisyklės) nereglamentuoja draudiko subrogacijos teisės. Taigi kyla klausimas ar draudikas, išmokėjęs draudimo išmoką įgyja subrogacijos teisę į advokatą.

Advokatai sudarę privalomojo profesinio draudimo sutartį moka draudimo įmokas. Atsižvelgiant į tai, kokia prasmė tuomet advokatui drausti savo profesinę civilinę atsakomybę, jeigu civilinė atsakomybė jam vis viena bus pritaikyta pritaikius subrogaciją. Dėl pastarosios priežasties CK 6.1015 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog subrogacija negalima civilinės atsakomybės draudimo atveju. Tačiau ne ką mažiau aktualus yra Draudimo įstatymo 113 straipsnio 2 dalis, kuri nustato išimtį iš ankščiau įvardintos taisyklės, jog civilinės atsakomybės draudimo sutartyje nustatytais atvejais subrogacija yra galima, jei draudžiamasis įvykis įvyksta dėl draudėjo ar apdraustojo didelio neatsargumo. Svarbus aspektas tai, kad Tačiau tokia draudimo sutarties sąlyga turi būti aptarta individualiai. Taigi ar subrogacijos teisė į advokatą bus galima priklausu nuo to, ar advokatas, drausdamas savo civilinę atsakomybę, su draudiku aptarė šią sąlygą ir , ar ši sąlyga buvo įtraukta į draudimo sutartį.

Tokios nuostatos suponuoja išvadą, kad advokatui sudarius sutartį, kurioje yra numatyta aptarta išimtis, draudikas įgyja subrogacijos teisę į advokatą tuo atveju, jei ji atlygino advokato (draudėjo) padarytą žalą.

Aiškinant advokato profesinės civilinės atsakomybės draudimo klausimus, aktualu yra kreipimosi terminai žalos padarymo atveju. Nagrinėjamame kontekste kreipimasis gali vykti taip – patyręs žalą asmuo kreipiasi į draudiką ir (jei aptartos subrogacijos sąlygos) draudiko kreipimasis į advokatą (draudėją). Šiame kontekste yra svarbu keli momentai.

Pirma, svarbu yra subrogacijos esmė. Ji teisinėje literatūroje apibūdinama kaip tokia situacija, kai „A apsiauna B batus“, kad galėtų išieškoti sumą, kurią A sumokėjo B, iš C, kuris tą sumą privalėjo sumokėti B (Mikalonienė, *et al.*, 2019, p. 296). Taigi, draudikas atsiduria nukentėjusio asmens padėtyje, kuris turėjo teisę reikalauti žalos atlyginimo, taip įgydamas to asmens teises. Žalą patyręs asmuo advokatui ieškinį gali teikti abejais pagrindais – tiek sutartinės atsakomybės, tiek deliktinės atsakomybės ir tokiais atvejais turi būti laikomasi CK 1.125 straipsnio 9 dalyje įtvirtinto sutrumpinto trejų metų ieškinio senaties termino. Taigi subrogacijos atveju, taikomas trijų metų ieškinio senaties terminas, kadangi draudikas atsiduria nukentėjusio asmens, kuris advokatui reikštų reikalavimą dėl padarytos žalos atlyginimo, padėtyje. Subrogacija tokiu atveju būtent susijusi su žalos atlyginimo reikalavimu. Antra, egzistuoja senaties termino skaičiavimo specifika tuo atveju, kai draudikas reikalauja atlyginti žalą iš draudėjo. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad pagal CK 6.1015 straipsnį subrogacija draudimo santykiuose yra draudėjo reikalavimo teisių į žalos atlyginimą iš atsakingo už padarytą žalą asmens perėjimas draudikui. Subrogacijos (lot. *subrogare* – pakeisti, išrinkti vietoje kito) esmė – deliktinės arba sutartinės prievolės asmenų pasikeitimas, t. y. kai esant žalą padariusio atsakingo asmens (skolininko) prievolei nukentėjusio asmens (kreditoriaus) vietą užima draudikas, išmokėjęs draudimo atlyginimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 22 d.; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 18 d. nutartis). Taigi matyti, jog pagal aktualią praktiką draudimo teisiniuose santykiuose, analogiškai ir advokato profesinės civilinės atsakomybės atveju atgręžtinis reikalavimas kvalifikuojamas ne kaip regresinis, o subrogacinis. Taigi priešingai nei regresinės prievolės atveju (CK 1.127 straipsnio 4 dalis), subrogacijos atveju prievolės asmenų pasikeitimas nepakeičia senaties termino ir jo skaičiavimo tvarkos, jeigu įstatymai nenustato ko kita (CK 1.128 straipsnis). Todėl subrogacijos atveju taikomas senaties terminas nustatytas santykiai tarp nukentėjusiojo ir atsakingo už žalą asmens – advokato (Mikalonienė, *et al.*, p. 297). Todėl darytina išvada, jog subrogacijos atveju draudikui perėmus reikalavimą į advokatą trejų metų senaties terminas nėra pradedamas skaičiuoti iš naujo

Tačiau ne visais atvejais yra taikomas trijų metų senaties terminas ieškiniui pareikšti. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, jog tuo atveju, kai nukentėjęs asmuo su reikalavimu atlyginti

žalą kreipiasi tiesiogiai į žalą padariusio asmens civilinę atsakomybę apdraudusį draudiką, tai tarp nukentėjusio asmens ir žalą padariusio asmens draudiko susiklosto teisiniai draudimo santykiai, kuriems taikytini draudimo sutarties ir draudimo teisinius santykius reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis). Taigi kuomet nukentėjęs asmuo kreipiasi į draudiką, nukentėjusio asmens reikalavimui atlyginti žalą taikomas sutrumpintas vienerių metų ieškinio senaties terminas, kuris įtvirtintas CK 1.125 straipsnio 7 dalyje.

Taigi atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą, galima padaryti išvadą, jog nuo advokato neteisėtų veiksmų nukentėjusiam asmeniui dėl žalos atlyginimo galimi du ieškinio senaties terminai – trejų metų senaties terminas kreiptis į advokatą dėl žalos atlyginimo arba vienerių metų senaties terminas kreiptis į advokato profesinės civilinės atsakomybės draudiką dėl draudimo išmokos. Advokatui ir draudikui susitarus dėl subrogacijos bei išmokėjus nukentėjusiam asmeniui išmoką, subrogacinio reikalavimo senaties terminas šiuo atveju yra trys metai, kadangi subrogacijos atveju taikomas senaties terminas, kuris nustatytas santykiui tarp nukentėjusiojo ir atsakingo už žalą asmens. o perėmus reikalavimą subrogacijos pagrindu terminas nėra pradedamas skaičiuoti iš naujo. Reikalavimas advokatui yra imperatyvus ir šalių negali būti panaikintas. Profesinės civilinės atsakomybės draudimo sistemos esminis siekis – apsaugoti kliento interesus žalos atveju, siekiant visiško žalos atlyginimo. Iš to darytina išvada, kad civilinė atsakomybė privalo egzistuoti ir jos imperatyvas numatytas visiškai pagrįstai. Žalą patyrusiam asmeniui pirmiausia užtikrinama teisė kreiptis į draudimo įmonę, kuri yra apdraudusi advokato profesinę civilinę atsakomybę.

IŠVADOS

1. Advokato profesija susijusi su teisingumo įgyvendinimu, kas suponuoja aukšto pasirengimo, aukšto standarto profesinio elgesio reikalavimus, o jo profesinė atsakomybė reiškia jo atsakomybę už netinkamą profesinių pareigų vykdymą, t. y. už netinkamą galutinį rezultatą. Ne visais atvejais vien nuo paties advokato atliktų ar (ir) neatliktų veiksmų priklauso galutinis rezultatas, galintis lemti profesinę atsakomybę, tai lemia ir išoriniai veiksniai. Civilinės atsakomybės subjektai yra pats advokatas ir šalis (klientas), patyrusi žalą. Tačiau atsakomybė galima ir prieš trečiuosius asmenis. Toks advokato profesinės civilinės atsakomybės ribų išplėtimas yra pagrįstas tik esant teisiniam priežastiniam ryšiui tarp advokato veiksmų ir trečiojo asmens patirtos žalos.
2. Advokato profesinei atsakomybei kilti reikalinga įrodyti visas civilinės atsakomybės sąlygas: advokato neteisėtus veiksmus, priežastinį ryšį, kaltę bei žalą. Nors neteisėtų apimtis yra gana plati, tačiau ne visi neteisėti veiksmai yra pagrindas advokato civilinei atsakomybei kilti. Kaltė Lietuvos teisėje, priešingai nei Prancūzijoje, nesutampa su neteisėtais veiksmais ir laikoma savarankiška civilinės atsakomybės sąlyga, kurios įrodinėjimas siejamas su maksimalių priemonių ėmimusi žalai išvengti. Sudėtingesnis žalos nustatymas tuo atveju, kai įrodinėjama prarastos galimybės vertė, kurią sudėtinga objektyviai apibrėžti. Priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos – sudėtingiausia sąlyga įrodinėjimo prasme, nes ji nėra aiškiai apibrėžta. Visas atsakomybės sąlygas įrodyti tenka asmeniui, kurio interesai dėl advokato veiksmų buvo pažeisti. Įvertinus visų civilinės atsakomybės sąlygų specifiškumą, teismų praktikos trūkumą analizuojama tema, galima teigti, kad jų įrodinėjimo procesas yra sudėtingas ir tai gali būti vienas iš lemiamų veiksmų šaliai atsisakyti ginti savo pažeistas teises.
3. Išanalizavus advokato netiesioginę atsakomybę, galima teigti, kad ji susijusi su kitų asmenų, pasitelktų į pagalbą netinkamu veikimu ar neveikimu ir tokiu atveju advokatui netiesioginė atsakomybė gali kilti kaip darbdaviui. Įvertinus Lietuvos bei užsienio šalių teisės normas, reglamentuojančias netiesioginę civilinę atsakomybę

galima teigti, kad Lietuvoje, priešingai nei Vokietijoje, netiesioginės civilinės atsakomybės atveju darbdavio veiksmai neturėtų būti analizuojami. Kasacinio teismo praktika tuo klausimu yra nevienoda, vienos bylose ši norma aiškinama plečiamai ir labiau atitinka Vokietijos teisės reglamentavimą, kur būtina vertinti ne tik darbuotojo, bet ir darbdavio veiksmus, kitose – priešinga – darbdavio veiksmai nevertinami ir tai lemia vienareikšmiško konceptualaus požiūrio nebuvimą, kas gali lemti neteisingą bylos išnagrinėjimą.

4. Advokatui civilinė atsakomybė gali būti netaikoma arba jis atleidžiamas nuo jos visiškai ar iš dalies tik įstatymo numatytais pagrindais (dėl nenugalimos jėgos, valstybės veiksmų, trečiojo asmens veiksmų, nukentėjusio asmens veiksmų, būtinojo reikalingumo, būtinosios ginties, savigynos) ir jų egzistavimą privalo įrodyti advokatas. Civilinės atsakomybės ribojimas galimas tik tais atvejais, kai tai neprieštarauja imperatyvioms įstatymo nuostatomis. Atsižvelgus į sutarties laisvės principą, šalys gali susitarti ją apriboti arba panaikinti. Vartojimo teisinių paslaugų sutarties atveju, yra tikimybė, kad tokios sąlygos gali būti pripažintos nesąžiningomis, kaip pažeidžiančios vartotojo teises ir tokiu atveju atsakomybė advokatui turi kilti pilna apimtimi. Nors tokia susitarimų praktika nėra dažna, tačiau toks reglamentavimas yra adekvatus. Dar griežtesnis advokato civilinės atsakomybės reglamentavimas gali lemti advokatų profesijos nepatrauklumą. Bet kokiu atveju, advokatui taikomas imperatyvas draustis privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu, skirtas apsaugoti tiek kliento, tiek advokato interesus žalos padarymo atveju.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai:

- 1) Kanados Kvebeko provincijos civilinis kodeksas (1991). *SQ*, c. 64
- 2) Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
- 3) Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (1999). *Valstybės žinios* 30-856.
- 4) Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
- 5) Vokietijos Federacinės Respublikos (2002). *BGBI*, I S. 42
- 6) Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios* 36-1340.
- 7) Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios* 37-1341.
- 8) Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (2003). *Valstybės žinios*, 94-4246.
- 9) Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas (2004). *Valstybės žinios*, 50-1632.
- 10) Lietuvos Respublikos advokatų profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklės (2005). *Valstybės žinios*, 133-4796.
- 11) Lietuvos Advokatų etikos kodeksas (2016). TAR, 10280.

Specialioji literatūra:

- 1) Kelly D. and Holmes A. (1994) *Business law*. Cavendish Publishing Limited, 1994, p. 3593
- 2) Ambrasienė D. ir kt. (2004) *Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis*. Vilnius: LTU Leidybos centras. – CIVILINĖ TEISĖ PRIEVOLIŲ
- 3) Mikalonienė L. ir kt. (2019) *Notarų civilinė atsakomybė. Kolektyvinė monografija*. Vilnius: Versus.
- 4) Bulka S. (2001). *Profesinės civilinės atsakomybės draudimo sampratos bei tiesioginės paskirties įgyvendinimo problema*. Jurisprudencija. [interaktyvus]. [žiūrėta 2024-04-02]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3738> [žiūrėta 2024 balandžio 2 d.]
- 5) Čerka P. (2002). Ar vakarų valstybių teisėje valdymo organams nustatyti rūpestingumo pareigos (duty of care) principai ir standartai taikytini Lietuvos bendrovių teisei. *International Journal of Baltic Law*, nr. 1, p. 57-75. Prieiga per internetą: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=5286> [žiūrėta 2024 balandžio 7 d.].

- 6) Davainis D. (2004). Are European in – House Counsel Covered by the Attorney – Client Privilege? *International Journal of Baltic Law*, nr. 4 (1), p. 11-24[interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/intjbl1&div=42&id=&page=> [žiūrėta 2024 balandžio 8 d.].
- 7) Feinman J. M. (2007). Professional Liability to Third Parties. S.I: *American Bar Association*.
- 8) Graziano T. K. (2008) Loss of Chance in European Private Law. „All or Nothing“ or Partial Liability in Cases of Uncertain Causation. *Europe Review of Private Law*. 16 n. 6, p. 1009-1042. Prieiga per internetą: <https://access.archive-ouverte.unige.ch/access/metadata/cc36b4ab-8fee-4a2b-b244-6e49401f2477/download> [žiūrėta 2024 balandžio 10 d.].
- 9) Hamer D. (2004). „Factual causation“ and „scope of liability“: What’s the difference? *The Modern Law Review*, , 77 (2), p. 155–188 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/stable/24029774> [žiūrėta 2024 m. balandžio 10 d.].
- 10) Lazauskaitė R. (2009) Susitarimų dėl sutartinės atsakomybės ribojimo teisinė prigimtis. *Socialinių mokslų studijos : mokslo darbai*, 1 (5), p. 170-184 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/adb49ae5-ab3b-4fc0-b4c8-a0e120fdf1df/content> [žiūrėta 2024 m. balandžio 16 d.]
- 11) McBride, N. J. and Longman, R. B. (2005). *Tort Law*. Harlow: *Pearson: Longman*.
- 12) Mikelėnas V. (1995). *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia.
- 13) Mikelėnas, V, et al. (2003). *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia.
- 14) Norkūnas A. (2002). Kaltė kaip civilinės atsakomybės pagrindas. *Jurisprudencija*, nr. 28 (20), p. 112-118 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3599/3391> [žiūrėta 2024 m. balandžio 7 d.].
- 15) Sauliūnas D. (2002). *Lietuva turi naują Civilinį kodeksą*. Vilnius: Justitia.
- 16) Schultze, R. (2007). *What Does It Mean To Be a Self-governing Regulated Profession?* *Journal of Property Tax Assessment and Administration*.
- 17) Tunc A. (1986). *International Encyclopedia of Comparative Law*. *Martinus Nijhoff Publisher*.

- 18) Van Gerven W., Lever J. and Larouche P. (2000). *Common law of Europe casebooks: tort law*. Oxford Portland (Or.): *Hart Publishin*.
- 19) Žalėnienė I. (2004). Kai kurie atstovo atsakomybės civiliniame procese taikymo teoriniai aspektai. *Jurisprudencija*, 52(44), p. 141-149 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/3274> [žiūrėta 2024 m. balandžio 2 d.].
- 20) Žalėnienė I. (2009). Atstovavimo civiliniame procese sampratos problema. *Jurisprudencija*, nr. 1 (5), p. 205 – 217 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.academia.edu/64842836/Atstovavimo_civiliniame_procese_sampratos_poblema [žiūrėta 2024 m. balandžio 2 d.].

Teismų praktika:

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1996 m. liepos 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 67-1628.
- 2) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 14/96.
- 3) Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2006 m. rugpjūčio 16 d. nutarimas. *Valstybės žinios*. 90-3529.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika:

- 1) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. kovo 22 d. nutartis civilinėje byloje, Nr. 3K-3-336/2000.
- 2) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimas Nr. 27 dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl atlyginimo turtinės žalos, padarytos eismo įvykio metu, apibendrinimo apžvalga.
- 3) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2000 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K – 3 – 1243/2000.
- 4) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K – 7 – 168/2001.
- 5) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K – 3 – 177/2001.

- 6) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K – 3 – 1140/2001.
- 7) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-645/2002.
- 8) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-127/2003.
- 9) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K – 3 – 438/2003.
- 10) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-764/2003.
- 11) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. vasario 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K – 3 – 16/2004.
- 12) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-199/2007.
- 13) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 vasario 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K – 3 – 80/2009.
- 14) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-91/2010.
- 15) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-114/2011.
- 16) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-385/2013.
- 17) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-405/2013.
- 18) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K – 7 – 149 – 706/2015.
- 19) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-290-706/2015.
- 20) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-444-611/2015.
- 21) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-665-969/2015.

- 22) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-217-690/2018.
- 23) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-193-469/2019.
- 24) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-132-611/2020.
- 25) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022.
- 26) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-290-823/2020.
- 27) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-318-313/2023.

Kanados teismų praktika:

- 1) Kanados Apeliacinio Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 500-09-026548-172.

Kiti šaltiniai:

- 1) AB „Lietuvos draudimas“ (2015). Bendrosios profesinės civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 059 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.ld.lt/sites/default/files/2022-08/059_Bendros%20profesines%20CA%20draudimo%20taisykles_red%202015_2015%2012_0.pdf [žiūrėta 2024 m. balandžio 16 d.].
- 2) Principles of European Tort Law [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.egtl.org/docs/PETL.pdf> [žiūrėta 2024 m. balandžio 3 d.]

SANTRAUKA

Advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo ypatumai

Magistro darbe analizuojama advokatų profesinės civilinės atsakomybės taikymo ypatumai, nagrinėjant tiek reikšmingus teisės aktus, teisės mokslininkų išvadas pateiktas doktrinoje bei teismų praktikoje pateiktus išaiškinimus. Kiekvienas visuomenės narys turi bendro pobūdžio pareigą elgtis rūpestingai bei atidžiai, tačiau advokato profesijos atstovams yra taikomi didesni atsargumo, rūpestingumo standartai.

Darbe analizuojama kuo yra ypatinga advokato profesinė civilinė atsakomybė, kokia jos specifika, kokie galimi subjektai reikalauti žalos atlyginimo bei kokie subjektai yra atsakingi už atsiradusią žalą. Taip pat nagrinėjama kaip specifika pasireiškia advokato profesinės civilinės atsakomybės sąlygose. Išsamiai aptariama draudiminės žalos kompensavimo sistemos veikimas advokato atsakomybės atveju, advokato veiksmai netiesioginės civilinės atsakomybės atveju bei atsakomybės atleidimas, netaikymas bei jos ribojimo ar panaikinimo galimybės. Atvejų analizė leidžia padaryti išvadas susijusias su kaltės konstatavimu, neteisėtu veikslių apimtimi, žalos problematika. Taipogi atskleidžiamos išvados susijusios su ieškinio senaties terminais draudiminės žalos kompensacijos atveju, jų skaičiavimu esant subrogacijai, civilinės atsakomybės ribojimo ar panaikinimo galimybe bei teismo teise tam tikrais atvejais atlikti nesąžiningų sąlygų kontrolę.

Arnas Sabalys

SUMMARY

Application specifics of Professional Civil Liability of Attorneys

The master's thesis analyses the particularities of the application of professional civil liability of lawyers, examining both the relevant legal acts, the conclusions of legal scholars in the doctrine and the interpretations given in the case law. Every member of society has a general duty of care and diligence, but members of the lawyer's profession are subject to a higher standard of care and diligence.

The thesis examines the specificity of the professional civil liability of a lawyer, its characteristics, the possible subjects for claiming damages, and the subjects responsible for the damages caused. It also examines how the specificity is manifested in the conditions of the lawyer's professional civil liability. Detailed consideration is given to the operation of the system of insurance compensation in the event of the lawyer's liability, the lawyer's conduct in the event of indirect civil liability and the exclusion, exemption and limitation or elimination of liability. The analysis of the various cases allows conclusions to be drawn concerning the finding of fault, the scope of the unlawful act and the issue of damages. It also reveals conclusions relating to limitation periods in the case of the system of insurance indemnity, their calculation in the event of subrogation, the possibility of limiting or waiving civil liability by contract, and the court's right to control unfair contractual terms in certain cases.

Arnas Sabalys